

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

PROBLEMATIKA KÁZNĚ VE VOLNOČASOVÝCH AKTIVITÁCH PIONÝRA

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Nela Mansfeldová**
Vedoucí práce: doc. PaedDr. Petr Urbánek, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Nela Mansfeldová
Osobní číslo: P12000094
Studijní program: B7505 Vychovatelství
Studijní obor: Pedagogika volného času
Název tématu: Problematika kázně ve volnočasových aktivitách Pionýra
Zadávající katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

Zjistit s jakými kázeňskými problémy se vedoucí Pionýra vypořádávají.

Požadavky:

Zpracovat základní přehled problematiky kázně se zaměřením na volnočasové aktivity.

Analyzovat organizaci Pionýr a jeho vnitřní pravidla chování.

Provedení kvantitativního výzkumu.

Formulace návrhu, vedoucí ke zlepšení kázně u volnočasových aktivit Pionýra.

Metody:

Analýza dokumentů

Dotazování

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

BENDL, S., 2011. Kázeňské problémy. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-436-0.

HÁJEK, B., et al., 2011. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.

CHRÁSKA, M., 2007. Metody pedagogického výzkumu - základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

PÁVKOVÁ, J., 2008. Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

ŠVAŘÍČEK, R., et al., 2010. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Petr Urbánek, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

7. dubna 2014

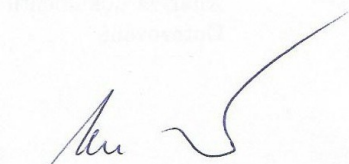
Termín odevzdání bakalářské práce:

15. prosince 2014

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 7. dubna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce doc. PaedDr. Petru Urbánkovi, Ph.D. za jeho pomoc, cenné rady, připomínky a vedení při vypracování této bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu, kterou mi během studia poskytli.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problémy kázně, se kterými se setkávají dobrovolníci v organizaci Pionýr. Teoretická část práce uvádí organizaci Pionýr, její historii, program, organizační strukturu, členství a vzdělání, které poskytuje. Dále se teoretická část věnuje kázni, jejím druhům, příčinám, cílům, funkci a některým projevům nekázně. Praktická část zjišťuje, s jakými projevy nekázně se dobrovolníci v Pionýru setkávají a musí potýkat, jak často se s nimi setkávají a jak je případně řeší. Dále obsahuje praktická část diskusi, kde je mimo jiné i srovnání výsledků s jinými výzkumy, zabývajících se touto problematikou a návrh na zlepšení dané problematiky.

Klíčová slova: nekázeň, Pionýr, organizace, volný čas, děti, mládež, projevy nekázně, kázeňské prostředky, řešení nekázně

Annotation

This bachelor thesis is concerned about the issues in discipline, which are encountered by the volunteers in the organisation Pionýr. The theoretical part of this work introduces the Pionýr organisation, its history, programme, organisational structure, membership and education it provides. Further on, the theoretical part is dedicated to discipline, its kinds, reasons, targets, function and some acts of indiscipline. The practical part recognises which symptoms of indiscipline volunteers in organisation Pionýr experience and have to face, how often they come across and how to eventually solve them. It also contains of the discussion where is, among other things, the comparison of the results with other surveys concerned in this issue and a concept for improvement of the issue.

Key words: indiscipline, Pionýr, organization, leisure time, children, adolescent, symptoms of insubordination, disciplinary means, solution of insubordination

Obsah

Úvod.....	12
1 Organizace Pionýr.....	13
1.1 Kapitoly z dějin pionýrské organizace.....	13
1.2 Co to vlastně je Pionýr?.....	14
1.3 Program pionýrské organizace.....	15
1.4 Členství v organizaci Pionýr.....	17
1.5 Pionýr poskytuje vzdělání.....	18
1.6 Organizační výstavba Pionýra.....	18
1.6.1 Pionýrská skupina	19
1.6.2 Pionýrské centrum	19
1.6.3 Krajská organizace Pionýra (KOP).....	19
1.6.4 Pionýrský oddíl	20
1.6.5 Volnočasový klub.....	20
1.7 Pravidla a řád u pionýrských aktivit.....	20
2 Kázeň.....	22
2.1 Historie kázně ve společnosti.....	22
2.2 Definování kázně	22
2.2.1 Kritická kázeň	23
2.2.2 Uvědomělá kázeň.....	23
2.2.3 Vnitřní kázeň.....	24
2.2.4 Dobrovolná kázeň	24
2.2.5 Vynucená kázeň	24
2.2.6 Zdravá kázeň	24
2.2.7 Sebekázeň	25
2.3 Cíle kázně	25
2.4 Kázeň a její funkce.....	25
2.5 Příčiny způsobující nekázeň.....	26
2.6 Přirozená nekázeň.....	27
2.7 Vybrané projevy nekázně.....	27
2.7.1 Lhaní	28
2.7.2 Pomlvy	28
2.7.3 Krádež.....	28
2.7.4 Vandalismus.....	29
2.7.5 Šikana.....	29
2.7.6 Sexuální projevy.....	30
2.8 Výchova ve volném čase.....	31
2.8.1 V hlavní roli vychovatel	32
2.8.2 Vychovatel jako autorita.....	33
3 Dotazníkové šetření.....	35
3.1 Výzkumný problém a cíl šetření.....	35
3.1.1 Výzkumné otázky.....	35
3.2 Metoda výzkumu.....	35
3.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	36
3.4 Způsob zadávání dotazníku.....	36
4 Interpretace získaných výsledků.....	37

4.1 Analýza získaných dat.....	37
4.2 Diskuse.....	59
4.3 Návrh na zlepšení problematiky kázně v aktivitách pionýrské organizace.....	61
5 Závěr.....	63
6 Seznam použité literatury.....	65
7 Seznam příloh.....	68

Seznam ilustrací

Graf 1: U jakého pohlaví účastníků pozorujete častěji nekázeň?	38
Graf 2: S jakým typem nekázně se setkáváte u Vašich pionýrských aktivit nejčastěji? .40	
Graf 3: Které z níže uvedených projevů nekázně, považujete za nejvíce závažné?	41
Graf 4: Je nějaký níže uvedený typ nekázně, se kterým jste se při svých aktivitách nese- tkal(a)?	43
Graf 5: Setkal(a) jste se s nějakým neobvyklým, či závažným porušením kázně u Vašich aktivit či akcí?	44
Graf 6: Setkáváte se s nekázní spíše u jednodenních aktivit (jako jsou schůze oddílu, vý- lety ...), nebo spíše u pobytových, popř. vícedenních akcí?	47
Graf 7: Jak moc pozorujete u Vašich jednodenních aktivit nekázeň?	48
Graf 8: Jak často pozorujete nekázeň u Vašich vícedenních a pobytových akcí?	49
Graf 9: Je porušování kázně hlavním problémem, který při Vašich aktivitách řešíte? ...	50
Graf 10: Jaké ukáznující prostředky nebo tresty nejvíce používáte při Vašich aktivitách k řešení nekázně?, Jaké ukáznující prostředky nebo tresty, Vám připadají nejúčinnější z hlediska nápravy chování?	55
Graf 11: Někdy už napomínání a domluva při kázeňských problémech nestačí a jako každému, nám občas tzv. ujedou nervy. Stalo se Vám někdy, že jste použil(a) ukáznující prostředky (různé tresty apod.), kterých jste později litoval(a), nebo si uvědomil(a), že nebyly na místě?	56

Seznam tabulek

Tab. 1: U jakého pohlaví účastníků pozorujete častěji nekázeň?	37
Tab. 2: S jakým typem nekázně se setkáváte u Vašich pionýrských aktivit nejčastěji?	38
Tab. 3: Které z níže uvedených projevů nekázně, považujete za nejvíce závažné?	40
Tab. 4: Je nějaký níže uvedený typ nekázně, se kterým jste se při svých aktivitách nese- tkal(a)?	42
Tab. 5: Setkal(a) jste se s nějakým neobvyklým, či závažným porušením kázně u Vašich aktivit či akcí?	44
Tab. 6: Setkáváte se s nekázní spíše u jednodenních aktivit (jako jsou schůze oddílu, vý- lety ...), nebo spíše u pobytových, popř. vícedenních akcí?	46
Tab. 7: Jak moc pozorujete u Vašich jednodenních aktivit nekázeň?	47
Tab. 8: Jak často pozorujete nekázeň u Vašich vícedenních a pobytových akcí?	48
Tab. 9: Je porušování kázně hlavním problémem, který při Vašich aktivitách řešíte? ...	49
Tab. 10: Při aktivitách a akcích se můžeme setkat s porušováním kázně nejen u dětí, ale i u pionýrských dobrovolníků (vedoucí, praktikanti...). Uveďte na škále, jak moc se u Vás a Vašich aktivit či akcí, vyskytuje nekázeň pionýrských dobrovolníků?	50
Tab. 11: Jaké ukáznující prostředky nebo tresty nejvíce používáte při Vašich aktivitách k řešení nekázně?	52
Tab. 12: Jaké ukáznující prostředky nebo tresty, Vám připadají nejúčinnější z hlediska nápravy chování?	54
Tab. 13: Někdy už napomínání a domluva při kázeňských problémech nestačí a jako každému, nám občas tzv. ujedou nervy. Stalo se Vám někdy, že jste použil(a) ukáznující prostředky (různé tresty apod.), kterých jste později litoval(a), nebo si uvědomil(a), že nebyly na místě?	56

Úvod

Problematika kázně je jedním z nejdiskutovanějších témat dnešní doby. Ať už rodiče, učitelé, vychovatelé, zkrátka většina lidí, si v poslední době stěžuje na narůstající neukázněnost dnešních dětí a mládeže. Kázeň spočívá v dodržování stanovených norem a symbolizuje určitý řád, který je nezbytný k tomu, aby naše společnost fungovala. Když se vysloví slovo „kázeň“, většina z nás si ho spojí se školou. Škola ale není jediná, kde se mohou problémy s kázní projevit.

Každý z nás má určitou dobu, kdy není v práci či neplní své další povinnosti. Tuto dobu lze nazvat jako volný čas. Každý ho tráví jinak, někdo ho věnuje svým koníčkům, sportům, odpočinku a mnoho dalším činnostem, které ho naplňují nebo jsou potřeba. Někteří z nás už mají děti či jsou sami dítětem, a tak se zabývají otázkou, jak nejlépe vyplnit volný čas nebo jak nejlépe ho může využít právě jejich ratolest. Jednou z možností jsou koníčky a kroužky. Některé děti mohou dokonce navštěvovat různé organizace, které se věnují tomu, co děti baví. Jednou z těchto organizací, je organizace Pionýr.

Hlavní náplní pionýrské organizace je práce s dětmi v různých odvětvích. Stejně jako se nekázeň vyskytuje ve většině skupinách, tak ani v organizaci Pionýr nejsou projevy nekázně výjimkou, přestože je účast na pionýrských aktivitách dobrovolná.

Tématem bakalářské práce je problematika kázně v aktivitách pořádaných organizací Pionýr. První část teoretické části bakalářské práce je věnována organizaci jako takové. Dále je v teoretické části práce definována kázeň, její cíle, funkce a příčiny. Jsou zde uvedeny i některé z projevů nekázně, které můžeme nalézt v dotazníkovém šetření. Nalezneme zde i propojení mezi volným časem a výchovou.

1 Organizace Pionýr

1.1 Kapitoly z dějin pionýrské organizace

Pramen organizace Pionýr sahá do Ruska až do roku 1919, kdy existovala první organizace pro mládež na světě, nesoucí ve svém názvu slovo „Pionýr“. Oficiálně byla sovětská pionýrská organizace založena dne 19. 5. 1922, na pátém sjezdu Ruského komunistického svazu mládeže. Heslem této organizace bylo: Na výzvu „K boji za věc komunistické strany, buď připraven!“, následovala odpověď: „Vždy připraven!“ (Svatoš, aj. 1978, s. 33).

Po druhé světové válce usilovala KSČ (Komunistická strana Československa) o jednotu dětského a mládežnického hnutí. Jelikož se KSČ nepodařilo „podmanit si“ organizaci Junák, tak se vytvořila nová organizace. Na slučovací konferenci svazů mládeže byla založena 23. - 24. dubna 1949 nová organizace pro děti a mládež s názvem Pionýrská organizace ČSM (československý svaz mládeže). Tato organizace si kladla za cíl vychovávat všestranně zdatné, uvědomělé občany lidové demokratické republiky – budovatele socialismu (Svatoš, aj. 1978, s. 30).

Pionýr byl ke konci čtyřicátých a v padesátých letech pod vlivem KSČ a byl organizován v úzkém sepětí se školou, přičemž byl kladen ohromný důraz na masovost. V příliš nezměněné podobě takto existoval až do roku 1968.

V období pražského jara se udála s Pionýrem významná změna. Na konci března roku 1968 převládl, jak v celé české společnosti tak i v ČSM, reformní duch a Pionýrská organizace ČSM byla přejmenována na Československého Pionýra. Národní konference pionýrské organizace přijala ve dnech 20. - 23. června 1968 rozhodnutí o založení samostatné národní organizace Pionýr. Na konferenci byl rovněž schválen program a stanovy organizace. V České republice se Československý Pionýr dostal ve většině krajů z pod vlivu komunistické strany a byl založen jako moderní prosocialistická demokratická organizace. Po tento čas Pionýr podporoval demokratizační protisovětské procesy v naší zemi. V těchto letech bylo jedno z nejzávažnějších rozhodnutí České rady Pionýra, že nebude iniciovat navazování styků se sovětskou pionýrskou organizací ani s ostatními organizacemi Varšavské smlouvy, pokud se nedistancují od politiky

svých vlád vůči Československu (Šturma 2004, s. 8).

Začátkem let sedmdesátých byl založen při normalizaci Socialistický svaz mládeže, do kterého byl Pionýr začleněn a byl nucen se vrátit ke svým starým myšlenkovým zásadám. Byla zde snaha o obnovení jednoty mládeže, přičemž pionýrským vedoucím byla ponechána „víra“, že budou moci pokračovat v myšlenkách Československého Pionýra. Dne 28. srpna 1970 však byla tato činnost ukončena a Pionýr pokračoval jako Pionýrská organizace socialistického svazu mládeže. Nedá se ovšem tvrdit, že byla mládeži vštěpována komunistická ideologie všemi oddíly Pionýra. Lze hovořit o tom, že Pionýr byl v této době „dvojí organizací“, která navenek plnila politické úkony, ale určitá část skupin zachovávala neformální činnost.

Ohromný zlom přišel se Sametovou revolucí, která přinesla konec mnoha organizací, mezi nimiž byl i socialistický svaz mládeže. Ten zanikl v roce 1989, přičemž se od něj Pionýr oddělil a byla obnovena činnost samostatného Pionýra z roku 1968–1970. Ze začátku v podobě federativního spolku a od roku 1993 až do dnes již zcela svébytného (ANON 2012).

1.2 Co to vlastně je Pionýr?

„Pionýr je ve své podstatě demokratický, samostatný, dobrovolný a nezávislý spolek dětí, mládeže a dospělých. Předmětem hlavní činnosti Pionýra je veřejně prospěšná činnost“. Takto je Pionýr popsán ve stanovách, které byly schváleny VIII. Výročním zasedáním Pionýra v Pardubicích, dne 23. 11. 2013 (Bělohlávek, Černá 2013, s. 3).

Pionýr se hlásí k „Listině práv a svobod“ a k „Úmluvě o právech dítěte“, přičemž se snaží o naplnění jejich zásad. Pionýr nabízí aktivní využití volného času a zároveň bojuje proti kriminalitě, různým závislostem a dalším sociálně patologickým jevům, které působí na děti a mládež.

Stejně jako většina organizací má i Pionýr své jednotící prvky. Základními prvky jsou *název a znak*. Znak je tvořen z vlaštovky směřující vpravo vzhůru, umístěné na pozadí trikolory. Méně používané, ale přesto předepsané jednotící prvky jsou:

Odznak, kterým je otevřená kniha s pozadím státní vlajky s plameny.

Maskot, kterým je pes oblečený do krátkých kalhot, trička a s šátkem kolem krku, ve většině případech nesoucí batoh.

Dalšími prvky jsou *pozdrav, součásti oděvu a značení*.

1.3 Program pionýrské organizace

Pojem Pionýr znamená průkopník, vyjadřuje moderní myšlenku, ideu hledání a touhu po poznání. Pojmenováním „pionýr“ označujeme i objevitele nových směrů, cest a hlasatele prorokových myšlenek. Sdružení se snaží plně dostát tomuto významu za pomoci své práce.

Pionýr je sdružením otevřeným a dobrovolným, hájí zájmy svých členů i ostatních dětí. Akce pořádané v rámci organizace jsou přístupné i neorganizovaným dětem a mládeži.

Pionýr je především sdružením dětí a mládeže, přičemž členství dospělých není vyloučeno. Jednotlivé kolektivy mají možnost se samostatně rozhodovat o náplni své činnosti i o struktuře, tedy vytvářet družiny, kluby, oddíly, posádky a podobně, zcela podle svých potřeb a zájmů.

Jako hlavní výchovný prostředek je užívána hra a všechny její podoby, zároveň se zabývá i osvětovou, výchovnou, vzdělávací a charitativní činností. Ve všech aktivitách je zdůrazňována různorodost a všestrannost, jako nezbytná součást rozvoje osobnosti dítěte a mladého člověka (Bělohlávek, Černá 2010, s. 12).

Jak u členů, tak u ostatních účastníků pionýrských akcí, je snaha o plné zapojení do činnosti kolektivu, která odpovídá možnostem a schopnostem každého jednotlivce. Prostřednictvím her Pionýr přináší dítěti a mladému člověku vše, co by mohl v dospělosti využít, jak ve vztahu k sobě samému, tak ve vztahu ke svému blízkému i vzdálenému okolí. Sdružení přispívá k výchově člověka svobodného, čestného, samostatného, spravedlivého, solidárního a aktivního. Tímto přístupem a činností přispívá k rozvíjení osobnosti dítěte a mladého člověka.

Je zde snaha o to, být přínosem pro společnost, přičemž přispívá k prevenci kriminality a sociálně patologických jevů. Ve svých výchovných projektech užívá laický,

nenáboženský pohled na dění a svět kolem nás, i přesto vede k toleranci jiných pohledů na lidský vývoj.

Pionýr si přeje být plnoprávným partnerem státu, škole a ostatním subjektům, které pracují ve prospěch dětí a mládeže. Není zde snaha o výsadní postavení, ale spíše o navázání všestranně prospěšných vztahů s těmito institucemi a sdruženími (Bělohlávek, Černá 2010, s. 13).

V rámci organizace je nezbytné zmínit také ideály, kterých se Pionýr drží, tedy 7P.

Pravda – Pionýr chrání pravdu a plní dané slovo.

- konej a hraj čestně
- chraň pravdu a dané slovo
- buď upřímný a poctivý

Poznání – Pionýr je pracovitý, učí se.

- poznej sám sebe
- objevuj krásu a dobro
- osvoj si vědění, znalosti a dovednosti

Přátelství – Pionýr je přítelem všech dětí.

- pomáhej bezbranným a slabším a chraň je
- chraň přátelství, dopřej sluchu druhým
- buď ohleduplný a kamarádský

Pomoc – Pionýr je statečný a kamarádský, pomáhá ostatním.

- pomáhej nezištně a z přesvědčení
- chraň bezbranné a slabší a pomáhej jim
- zastaň se utlačovaných
- rozvíjej solidaritu se strádajícími a trpícími dětmi všech kontinentů

Překonání – Pionýr je čestný a spravedlivý.

- překonej sám sebe, své špatné vlastnosti a návyky
- nauč se ovládat sám sebe
- buď tělesně zdatný
- buď statečný ve slovech i činech, překonávej překážky

Příroda – Pionýr chrání přírodu a život na zemi.

- objevuj krásu a tajemství přírody
- chraň přírodu a život na Zemi
- uč se žít v souladu s přírodou

Paměť – Pionýr má rád svou zem.

- pamatuj osudu a odkazů svého národa
- chraň památky minulosti
- poznávej dějiny lidstva (Bělohávek, Černá 2013, s. 33)

1.4 Členství v organizaci Pionýr

Členem Pionýra může být doslova každý bez rozdílu, jak dítě tak dospělý. Za dítě se ve smyslu „Úmluvy o právech dítěte“, myslí každý člověk mladší 18 let. V případě členství nezáleží na sociálním postavení, politické příslušnosti, národnosti ani na náboženském vyznání.

Členství vzniká na písemném prohlášení zájemce o členství, případně jeho zákonného zástupce. Dále je na řadě registrace členství, o kterém rozhodují určené orgány a úhrada členského příspěvku, který stanovuje registrující subjekt. Členství se registruje vždy na jeden kalendářní rok, začíná dnem registrace a končí kalendářním rokem, ve kterém byl člen registrován. Členství se automaticky prodlužuje po zaplacení členského příspěvku vždy o jeden kalendářní rok.

Členství může zaniknout i jiným způsobem než nezaplacením členského příspěvku.

Může být ukončeno na základě rozhodnutí stanovami určeného orgánu spolku nebo pobočného spolku, u kterého je člen registrován. Další možnost vyloučení z Pionýra je rozhodnutí územně příslušné KRP (krajská rada Pionýra) nebo ČRP (Česká rada Pionýra) při obzvlášť zavrženíhodném jednání v neprospěch spolku. Proti každému rozhodnutí o ukončení členství je možné odvolání. Poslední variantou ukončení členství je úmrtí člena.

Je potřeba zmínit, že i členové Pionýra mají své povinnosti a práva. Každý člen by měl, a zároveň je i jeho povinností: uskutečňovat ideály a cíle spolku, hájit dobré jméno, registrovat se, aktivně se účastnit činnosti, plnit požadavky svého kolektivu, platit členské příspěvky a samozřejmě naplňovat program Pionýra.

Nutno zmínit i výjimku, kterou je osvobození od placení členského příspěvku, ta nastává v případě udělení čestného členství, o kterém rozhoduje Česká rada Pionýra (Bělohávek, Černá 2013, s. 5, 6).

1.5 Pionýr poskytuje vzdělání

Pionýr poskytuje svým členům také možnost vzdělání. Členům je umožněno rozšiřování kvalifikací a vzdělání pomocí kurzů. Podle požadavků MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) je Pionýr držitelem oprávnění k zajišťování základní kvalifikace. Zároveň je také držitelem tzv. akreditace pro vzdělávání zdravotníků a hlavních vedoucích.

Podle kvalifikačních nároků pro tábory jsou v Pionýru také připravovány kvalifikační kurzy na posty: vedoucí oddílu, hospodář a instruktor (Anon 2015).

1.6 Organizační výstavba Pionýra

Aby Pionýr dosáhl svého fungování, a účelu může vykonávat činnost v oblasti vzdělávání, mimoškolní výchovy a sportu. Ohledně vzdělávacích akcí jsou pořádány ze strany organizace kurzy, školení, kulturně-vzdělávací a kulturní akce. Velmi podstatnou částí je i organizování a pořádání pobytových akcí, soustředění, sportovních akcí a akcí zotavovacího charakteru, zejména formou táborů.

Pro plnění svého účelu zřizuje Pionýr pobočné spolky, kterými jsou: pionýrská sku-

pina, pionýrské centrum, krajská organizace Pionýr, pionýrský oddíl a volnočasový klub.

1.6.1 Pionýrská skupina

Pionýrská skupina zřizuje oddíly a kluby, přičemž jejím účelem je řídit organizačně, informačně a ekonomicky jejich činnost. Pionýrská skupina musí vystupovat pod názvem, jenž musí obsahovat označení typu spolku slovním spojením „pionýrská skupina“, úplný název hlavního spolku a vlastní název, který slouží zároveň i jako rozlišovací část názvu.

Pionýrskou skupinu tvoří nejméně 15 členů ve věku do 26 let a zároveň dva členi, kteří jsou kvalifikováni podle stanovené vnitřní směrnice spolku, z nichž jeden je vedoucím skupiny a druhý je hospodářem skupiny. Pionýrská skupina musí mít registrovaný alespoň jeden oddíl nebo klub, který sdružuje minimálně 5 členů ve věku do 18 let.

I pionýrská skupina má své orgány a těmi jsou: rada pionýrské skupiny, která je nejvyšším orgánem pionýrské skupiny, vedení pionýrské skupiny, které má alespoň 3 členy, vedoucí pionýrské skupiny, hospodář pionýrské skupiny a revizor pionýrské skupiny.

1.6.2 Pionýrské centrum

Je zřizováno za účelem zajištění servisní činnosti pro ostatní pobočné spolky. Tak jako u pionýrské skupiny i pionýrské centrum vystupuje pod názvem, jenž musí obsahovat označení typu pobočného spolku „pionýrské centrum“, úplný název hlavního spolku a vlastní název, který slouží zároveň i jako rozlišovací část názvu.

1.6.3 Krajská organizace Pionýra (KOP)

Je tvořena delegáty z pobočných spolků, které má KOP v poli působnosti a je svolávána předsedou KOP minimálně jednou za rok.

Její hlavním cílem je spravovat pobočné spolky ve své působnosti. KOP má na starost například výši příspěvku na činnosti pobočných spolků, které náleží do jejich působnosti, rozhoduje o zřizování a rušení oddílů, pořádá akce pro veřejnost, snaží

se o co nejlepší propagaci spolku a mnoho dalších činností a povinností.

Stejně jako u dvou předchozích pobočných spolků Pionýra, i krajská organizace Pionýra nese název, jenž musí obsahovat dvojici slov „krajská organizace“, název kraje nebo krajů, na kterém působí a samozřejmě úplný název hlavního spolku.

1.6.4 Pionýrský oddíl

Přímou práci s dětmi provozuje Pionýr pomocí výše zmíněných pobočných spolků, především ale prostřednictvím oddílů a klubů. Pionýrský oddíl je základní výchovnou jednotkou spolku, jejímž účelem je pořádat a zajišťovat systematickou, pravidelnou výchovnou činnost kolektivu, tvořeným z dětí a mládeže po celý rok.

Činnost a práci oddílu řídí a organizuje jmenovaný vedoucí oddílu. Na činnostech v rámci oddílu se podílí nejen výše zmíněný vedoucí, ale i zástupce vedoucího oddílu, vedoucí a instruktoři. Tito zmiňovaní jsou však při vykonávání činností, podřízenými vedoucího oddílu.

Oddíl se může dále dělit na družiny, které mohou pracovat samostatně, přesto se ale musí držet plánu práce oddílu. Pokud tato situace nastane, jmenuje vedení pobočného spolku vedoucího družiny, který družinu povede. Jedná se o osobu, která musí být starší 15 let a má odpovídající kvalifikaci. Návrh na vedoucího družiny podává vedoucí oddílu, který musí zohlednit, zda je navrhovaný vedoucí morálně a volně vyspělý na tuto funkci.

1.6.5 Volnočasový klub

Je výchovnou jednotkou spolku, která zajišťuje výchovnou, pravidelnou činnost alespoň jednou měsíčně s neorganizovanými dětmi a mládeží. Obsah činnosti by na sebe neměl navazovat, aby byla umožněna i nepravidelná či jednorázová účast (Bělohávek, Černá 2013).

1.7 Pravidla a řád u pionýrských aktivit

Každá pionýrská skupina má svá vlastní pravidla stanovena rozdílně, jak v práci s oddílem, tak při konání pobytové akce. Pravidla se ovšem moc neliší, jelikož se jedná o organizovanou práci a trávení volného času s dětmi s nepříliš rozdílnou náplní

a podobnými akcemi. Pravidla a způsob práce s dětmi můžeme „lehce“ přirovnat k práci ve školách, ovšem na neformální úrovni.

Konkrétně na pobytových akcích či táborech mají účastníci vymezena svá práva a povinnosti v zásadách a pravidlech táborového života. Ty jsou vyhlašovány pořadatelem a jsou v souladu se směrnicí pro pionýrské tábory, s obecnými právními normami a interními předpisy sdružení Pionýr. Řád má každý tábor a akce rozdílný, stejně jako zázemí a vybavení, proto nemohou být tato pravidla jednotná. Obvykle bývají pravidla zpracována ve formě táborového řádu a režimu dne, přičemž každý účastník pionýrského tábora, i jejich případní zákonní zástupci, jsou s těmito pravidly a zásadami včas a vhodnou formou seznámeni. V případě, že jsou tyto pravidla hrubě nebo opakovaně porušována, může být dotyčný potrestán a v krajním případě i vyloučen z pořádané akce či tábora (Halada 2005, s. 2, 3). Tresty za porušování pravidel bývají podobné jako ty, se kterými se můžeme setkat ve škole či školní družině. Samozřejmě se zde nesetkáváme s poznámkami, důtkami a písemnými napomenutími, a však oproti škole zde můžeme najít tresty ve formě cviků, jako jsou sed-lehy, kliky a podobně.

Jak je výše zmíněno, každý tábor má svá pravidla a řád, kterého se musí všichni zúčastnění držet. Tímto se dostáváme k jádru věci, kterou tato práce řeší, a to je problém kázně. S organizací Pionýr jsme již seznámeni a níže se dostáváme k přiblížení kázně a jejího porušování.

2 Kázeň

2.1 Historie kázně ve společnosti

Všichni jsme se jistě setkali s názory typu: „Dnešní mládež je tak nevychovaná“, „dříve byly děti mnohem vychovanější a hodnější“. Jedná se o tzv. legendarizaci minulosti. Lze si to vysvětlit tak, že si většina lidí dřívější dobu, resp. vychování dětí a mládeže idealizuje. Podle představ většiny byli žáci dříve lépe vychovaní a slušní jak ve škole, tak ve společnosti. Jednou za čas se samozřejmě dopustili nějaké té „lumpárny“, ale v podstatě byli slušní a vzorní. Stížnosti na děti a mládež, respektive na žáky a studenty, jsou však staré jako lidstvo samo. Dá se říci, že od doby co je škola školou. Například ohledně užívání narkotických jedů vychází oficiální výnos Ministerstva školství a osvěty už v roce 1924. O pět let dříve dokonce vyšel výnos Ministerstva školství a osvěty ohledně vandalismu na vozidlech a rušení jízdy řidičů. Minulé generace tedy nebyly zas tak bezchybné, jak si lidé myslí.

Z předchozího odstavce vyplývá, že se podstata člověka postupem času moc nemění. Jediné co prochází změnou je poznání, technologie a úroveň vědy a techniky. S nimi přichází nové možnosti jak zacházet s ostatními.

V určitých oblastech chování však bohužel dochází k posunu, a to k horšímu. Dá se říci, že pro dnešní děti a mládež neexistují tabu, jak tomu bývalo dříve. Nejedná se jen o neukázněné chování, ale také o kriminální činnost dětí a mládeže. Intenzita neukázněného chování ve školách dokonce přerostla do takové míry, že ji někteří učitelé přehlíží či přijímají jako něco běžného, normálního a stává se tedy jakousi pseudonormou pro děti a žáky (Bendl 2011, s. 41, 42).

Z dlouhodobého hlediska se pohled na kázeň mění. Zatímco dříve se děti přizpůsobovaly škole či jiným výchovným institucím, dnes se musí škola či instituce spíše přizpůsobovat dětem (Bendl 2011, s. 35).

2.2 Definování kázně

Co to vlastně ta výše zmiňovaná kázeň je? Definice kázně existuje celá řada. Pro vymezení kázně jsou nezbytné pojmy „norma“ a „dodržování norem“. Stanislav Bendl de-

finuje kázeň jako „Vědomé dodržování zadaných norem“. Slovo „zadané“, nám pomáhá odlišit mravnost od pojmu kázeň. Slovo „vědomé“ nám naznačuje, že nemůže být řeč o nekázni a kázni člověka, pokud si dotyčný není vědom, že normy existují, nebo jsou pro něj nesrozumitelné (Bendl 2005, s. 48). Nemůžeme tedy hovořit o nekázni u jedinců, kteří jsou slabomyslní nebo závažně psychicky postižení, jelikož ve většině případů normy nechápou a nejsou schopni se ovládat, ať z důvodu postižení nebo jiného onemocnění (Bendl 2001, s. 69).

Být ukázněný je v silách každého zdravého jedince za předpokladu, že náročnost a počet norem, jakož i prostředky k dosažení kázně, jsou přiměřené věku a individualitě jedince. Musíme tedy volit takovou podobu kázně, aby bylo v dětských silách jí dosáhnout (Bendl 2005, s. 211).

Bendlova definice „vědomé dodržování zadaných norem“ je obecná. Jelikož se bavíme o problematice kázně, nacházíme se v terminologickém uzlu z důvodu, že slovo kázeň má mnoho různých a často rozdílných barev, tedy: kritickou kázeň, uvědomělou kázeň, vnitřní kázeň, dobrovolnou kázeň, vynucenou kázeň, zdravou kázeň a sebekázeň.

2.2.1 Kritická kázeň

Nekritická kázeň se dá jinak nazvat jako slepé dodržování pravidel a norem, kdy jedinec blíže nepřemýšlí nad jejich smyslem. Tito jedinci neuvažují a nezamýšlí se nad tím, zda jsou tyto pravidla správná či nesmyslná, pouze slepě přijímají a plní uložené normy a pravidla. Kritická kázeň je tedy opakem nekritické kázně. Jedinec přemýšlí nad normami a pravidly a je si vědom smysluplnosti a nezbytnosti dodržování zadaných norem. Tato kázeň je jak při volnočasových aktivitách, tak v životě velmi podstatná, jelikož je potřeba, aby si jedinec uměl sám utřídit informace a oddělit podstatné od nepodstatného, aby odolával manipulaci a nemohl stát tzv. živou loutkou, kterou ovládá cizí ruka.

2.2.2 Uvědomělá kázeň

Uvědomělá kázeň je úzce spjata s kritickou kázní. Tato kázeň se zakládá na normách, které jsou formulované slovně, jedinec je zná a promýšlí je. Pokud jedinec tyto

normy přijme, osvojí si je a následně se podle nich řídí a chová, jedná se o kázeň jak uvědomovanou, tak uvědomělou a dobrovolnou. Někteří pedagogové mají na tuto kázeň vyhraněný názor. Tvrdí, že uvědomělá kázeň musí selhávat, jelikož u dítěte nemůžeme počítat s vyspělým intelektem a vyhraněnou racionalitou. Nemůžeme tvrdit, že uvědomělé kázně dosáhneme už u žáků na základní škole, ale spíše tento pojem představuje cílové stanoviště ve výchově kázně. Tato kázeň je zde uváděna proto, že je nejen potřebná v životě jedince, ale také proto, že většina norem u volnočasových aktivit je formulována právě slovně a je příjemné, když děti tyto normy poznají, promýšlí je a následně se podle nich řídí.

2.2.3 Vnitřní kázeň

Ohledně vnitřní kázně se někdy také hovoří v souvislosti s mravním zákonem, který v sobě jedinec vlastní a který není potřeba se odněkud učit. V určitém slova smyslu se dá uvědomělá kázeň považovat za kázeň vnitřní. Mají společné to, že se jedná o ztožnění se a vnitřní přijetí zadaných norem chování. Je zde přítomen intelektuální a rozumový prvek.

2.2.4 Dobrovolná kázeň

Dobrovolná kázeň se prolíná s kázní kritickou, popř. uvědomělou. Jedinec se na základě toho, že činní správně ve svém vlastním zájmu a zájmu svého okolí, svobodně a dobrovolně rozhodne dodržovat určité normy chování.

2.2.5 Vynucená kázeň

Vynucená kázeň je zde zmiňována z důvodu toho, že je protikladem k dobrovolné kázni. Jedná se tedy o nucené, nesvobodné a vynucované dodržování uložených norem a pravidel. Tato kázeň je (bohužel) potřeba, ba dokonce je i velmi důležitá. Existují pravidla, která se dětem nelíbí a dodržovat je nechtějí, přesto jsou potřeba hlavně z důvodů chodu případných aktivit, bezpečnosti a pořádku.

2.2.6 Zdravá kázeň

U zdravé kázně je myšlena hlavně smysluplnost a funkčnost norem chování, jejich pozitivní přínos a nutnost pro fungování skupiny, organizace apod. Kázeň nesmí prospí-

vat pouze jednotlivci, ale celé skupině a společnosti. U volnočasových aktivit je tedy nezbytností.

2.2.7 Sebekázeň

Sebekázeň můžeme přirovnat k nejvyššímu stanovišti na cestě kázně. Znamená to, že si jedinec sám určuje cestu, vykonává vlastní vůli, podřizuje se sám sobě a sám sebe poslouchá. Důležité také je, že se dokáže ubránit jak sám sobě, tak i špatným vlivům a tendencím, které mohou přicházet odkudkoli (Bendl 2001, s. 72–74).

2.3 Cíle kázně

Proč je vlastně kázeň tak důležitá?

Kázeň je důležitá z hlediska toho, že se v dnešní době klade velký důraz na rozvíjení sebekázně, sebeovládání, sebevýchovy, zodpovědnosti za své chování, svůj život a za vlastní osud. K tomuto posunu, oproti dřívějším dobám, dochází díky znovu nabyté politické a ekonomické svobodě, díky posunu v myšlení, které spočívá v pochopení, že nemůžeme přenášet zodpovědnost za svůj život a své chování na někoho jiného, než na sebe. Nemůžeme nikoho obviňovat za své neúspěchy a musíme se o sebe každý postarat především sám. „Na rozdíl od dřívějšího pojetí kázně jako prostředku k omezování svobody dítěte, se dnes kázeň chápe jako prostředek k ovládnutí sama sebe“ (Bendl 2005, s. 51).

2.4 Kázeň a její funkce

Co vlastně kázeň ovlivňuje a jakou má funkci?

Úlohu kázně lze rozdělit na dvě základní funkce v životě jednotlivce a to individuální a sociální. Individuální funkce kázně pomáhá jedinci v procesu jeho učení a sebevýchovy. Sociální funkce kázně je promítána ve stupni účinnosti lidských aktivit. Tím, že jedinec dodržuje normy, ulehčuje souladu a koordinaci lidských činností. Tím se zvyšuje výkon nejen jednotlivce, ale i skupiny (Bendl 2001, s. 94).

Kázeň je důležitá nejen z hlediska osobnosti, ale zastává spoustu funkcí i ve společnosti. Jednou z nich je funkce *orientační*, která nám určuje, jak se má člověk

chovat a jaké chování může očekávat od ostatních. Další je funkce *ochranná*, díky které se s pomocí zákonů cítíme bezpečně. Dále je na řadě funkce *existenční*, která umožňuje lidstvu přežít. Funkce *sociotvorná*, která míní to, že kázeň je předpoklad toho, že společnost normálně funguje. Poslední funkcí je funkce *výkonová*, která zvyšuje efektivitu a výkon lidského počínání.

Jak nám řekla Bendlova definice, kázeň je „*uvědomělé dodržování zadaných norem*“. Otázka funkce kázně je tedy úzce spjata s problematikou norem a pravidel. Bez nich nelze hovořit jak o kázní, tak o nekázní. Normy jsou základními kameny stavby společnosti jako řádu a můžou být chápány ve trojím smyslu.

- a) co je ve společnosti obvyklé, tradované a osvědčené
- b) co je dovolené, přípustné
- c) co je potřebné, nutné a správné

Díky normám člověk ví, co od něj společnost očekává a jak má ve společnosti fungovat. Normy vytvářejí vzorec chování, jak by se měl člověk z hlediska společnosti chovat a jak v ní fungovat. Existují čtyři důvody, proč člověk normy dodržuje i přesto, že mohou omezovat jeho aktivitu, libovůli, sklony, tendence, zájmy a ohraničují jeho potřeby. Prvním důvodem je strach z toho, co by se mohlo stát, pokud by člověk normu nedodržel. Tedy strach z trestu či sankce. Druhým důvodem může být to, že člověk nemá tolik energie, aby se postavil dané normě i přes vnitřní odpor. Třetím důvodem je motivace. Zda se jedinci vyplácí dodržovat daná pravidla a řád a zda je pro něj výhodné být v dané situaci neukázněný či nikoliv. Čtvrtým, a zároveň nejpozitivnějším důvodem může být to, že se člověk podřizuje normě kvůli vlastnímu přesvědčení a uvědomuje si její správnost a důležitost (Bendl 2001, s 92, 93).

2.5 Příčiny způsobující nekázeň

Co vlastně problémy s kázní způsobuje? Co nebo kdo, může za to, že děti mají potřebu porušovat pravidla a chovat se neukázněně? Psychiatr Rudolf Dreikurs se na to pokouší přijít. Podle jeho teorie jsou čtyři základní cíle špatného chování. Myslí tím, že dítě zlobením sleduje jedno ze čtyř níže uvedených cílů. Podstatné na tom je to, že si dítě ani nemusí být těchto „příčin“ chování vědomo.

Jedním z příčin podle Dreikurse je *upoutání pozornosti*. Za tímto cílem stojí především to, že dítě se mylně domnívá, že někam patří pouze tehdy, když si ho někdo všimá.

Další příčinou může být *moc*. Za touto příčinou je mylný názor dítěte, že někam patří pouze tehdy, pokud někomu poroučí a zároveň tak dokazuje, že nikdo nebude poroučet jemu.

Třetí příčinou neukázněného chování může být podle Dreikurse *msta*. V pozadí této příčiny stojí přesvědčení dítěte, že někam patří pouze, když ubližuje někomu dalšímu. V tomto případě dítě uvažuje způsobem: „V jaké míře se cítím ublížen sám, v takové ubližuji jiným“.

Posledním cílem, který může dítě svým chováním sledovat je *předvádění vlastní neschopnosti*. Zde nalézáme chybné přesvědčení dítěte, že někam patří pouze v případě, že přesvědčí ostatní, aby od něj nic neočekávali. Toto dítě dává najevo: „Jsem neschopný a bezmocný“ (Bendl 2005, s. 118, 121).

2.6 Přirozená nekázeň

I když se snažíme nekázní předcházet, musíme si uvědomit, že určitá míra nekázně je přirozená. Velice těžko bychom hledali ve světě člověka, který se nedopustil za svůj život žádného vědomého porušení norem. V životě prochází každý jedinec určitými vývojovými obdobími, pro které je typický vzdor jak k požadavkům rodičů, tak k jakýmkoli jiným autoritám (Bendl 2005, s. 212, 213). Tím samozřejmě nechci tvrdit, abychom nekázeň u dětí tolerovali, protože je přirozená, ale abychom z „nevinných“ a drobných přestupků nevyvozovali zbytečně tvrdé postihy.

2.7 Vybrané projevy nekázně

Děti a mladí lidé tráví rádi společně svůj volný čas ve skupině s vrstevníky. Na druhou stranu zde existuje mnoho reálných negativních jevů jako šikana, tlak vrstevnické skupiny k antisociálnímu jednání apod. S takovýmto chováním musí vychovatel počítat, a dá se říci, že se s nimi může setkat u dětí každého věku. Pokud je k těmto projevům a chování vychovatel lhostejný, může to vést až k trvalejšímu du-

ševnímu strádání či zdravotnímu poškození (Pávková, aj. 1999, s. 55, 56).

Níže bych ráda uvedla některé z projevů nekázně, se kterými se můžeme setkat či se s nimi setkáváme nejen u volnočasových aktivit.

2.7.1 Lhaní

Lhaní je jeden z typických projevů nekázně, se kterým se můžeme setkat u každého dítěte i dospělého. Lze ho charakterizovat jako záměrné vyhýbání se pravdě a tvrzení informace, u které si je dotyčný vědom, že není pravdivá. První pokusy o lhaní můžeme pozorovat u dětí už ve dvou až třech letech. Po dobu předškolního věku dítě tyto pokusy vylepšuje a zároveň procvičuje. V tomto období se děti učí rozlišovat co je fantazie a co skutečnost, proto je obtížné rozpoznat, kdy dítě opravdu záměrně lže. V tomto věku děti také rády a často přehánějí a zveličují skutečnost. O tomto lhaní se však nedá tvrdit, že je to skutečně záměrná lež. Za skutečné lhaní můžeme tedy považovat až lhaní, kdy si je dítě vědomo, že neříká pravdu a přesto si za svým tvrzením stojí (Beníšková 2010, s. 26).

2.7.2 Pomluvy

Lhaní je úzce spjata s pomluvou. Tu lze charakterizovat jako záměrné šíření hanlivé pravdy či nepravdy o druhé osobě za její nepřítomnosti. V některých případech nemusí jít ani o záměrné šíření hanlivé věci, ale o pozvolné nabalování hanlivých informací na původně nevinném klepu, zapříčiněné přenosem informace přes více osob. Můžeme se i setkat se záměrným, tzv. přibarvením, informace či historky z důvodů větší zábavnosti a lepšího vyznění (Plaňava 2005, s. 126).

2.7.3 Krádež

Při volnočasových aktivitách se můžeme setkat s krádeží. Význam krádeže zřejmě nemusím blíže popisovat a vysvětlovat. Ráda bych ale zmínila některé podstatné informace ve spojitosti dětí a krádeží. S ne zcela uvědomovaným zcizením předmětu se můžeme příležitostně setkat už u předškolních dětí a dětí mladšího školního věku. V těchto případech dítě odcizí předmět, který nevlastní, z důvodu zalíbení a nutkové potřeby tento předmět také vlastnit. Jedná se zde o zkratovitě jednání, přičemž si dítě svůj čin ne-

promýšlí a neplánuje. Některé děti mohou žít v rodině s několika sourozenci, kde je půjčování hraček a jiných věcí denní normou. To se odráží později i ve školním prostředí, kde pro ně není nic neobvyklého takového „půjčování“ si věcí spolužáků.

O skutečné krádeži můžeme hovořit tehdy, jeli si dítě či mladiství plně vědom ne-správnosti svého chování při odcizení předmětu. V některých případech si dítě krádeže-mi zlepšuje svou pozici v kolektivu nebo je k tomu nuceno díky šikaně (Martínek 2009, s. 96).

2.7.4 Vandalismus

Jelikož je krádež manipulace s cizím předmětem, tak se dostáváme k tématu, které také pojednává o cizím majetku a tím je vandalismus. Vandalismus je specifický typ agresivního, delikventního a trestného chování. Jedná se o záměrné, logicky nezdůvodnitelné ničení a poškozování veřejného či soukromého majetku a věcných hodnot, které nepřináší dotyčnému žádný materiální výtěžek. Pachatel se většinou vandalismu dopouští pouze pro vlastní potěšení nebo kvůli potřebě odreagování. Motivem k této činnosti může být potřeba někomu se zavděčit, upozornit na sebe, potřeba stát se členem skupiny nebo boj o pozici ve skupině. Jednou z motivací může být také demonstrace síly a odvahy před skupinou vrstevníků. S vandalismem se setkáváme převážně u adolescentů. U dospělých jedinců se můžeme setkat s vandalismem velmi zřídka (Fischer, Škoda 2014, s. 56).

2.7.5 Šikana

Někdy mají jedinci potřebu nejen ničit majetek, ale také „ničit“ něčí osobu. Dostáváme se k projevu, který se ve skupinách také vyskytuje, a tím je šikana. *„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených, opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nej-různějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může rea-lizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta za-*

hrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti“ (MŠMT 2009).

Šikana je specifická tím, že je cílem sama o sobě. Klasická „rvačka“ má po většinou nějaký cíl, jako nějakou výhodu, uznání kamarádů, získání něčí náklonnosti. Šikana má za cíl pouze ubližování, odreagování, ponižování, popřípadě získání nějaké věci.

Rozdíl mezi obyčejným „škádlením“ a šikanou, můžeme vnímat v postoji a pocitech oběti. Buďto je můžeme přímo pozorovat, zjistit z výpovědi svědků, nebo je oběť může dávat zřetelně najevo. Při „škádlení“ dochází k pobavení na obou stranách a „oběť“ se zvládne s legrací na svůj účet vypořádat. Oproti tomu při šikaně je přinášeno uspokojení a radost pouze jedné straně, tedy agresorovi. U oběti dochází pouze k nepříjemným pocitům, úzkostným stavům, utrpení a v nejhorších případech také k myšlenkám o ukončení života (Nakladatelství Dr. Josef Raabe 2011, s. 6, 7).

Šikana má více forem, *fyzickou a psychickou*.

Při *fyzické* šikaně dochází k nepříjemné manipulaci s obětí. Spadá sem také ničení jejího majetku.

Psychická, neboli také slovní šikana, zahrnuje urážlivé ironické poznámky vůči jedinci, hrozby, ztrapňování a narážky na cokoliv. Formou psychické šikany je také tzv. kyberšikana, přičemž zde dochází ke změně prostředku. Agresor využívá mobilního telefonu a internetu k šikanování oběti.

V praxi se setkáváme také s kombinací obou forem šikany (Nakladatelství Dr. Josef Raabe 2011, s. 5).

Můžeme se setkat také s formou šikany tzv. *ostrakizací*. Při které dochází k vyloučení jedince z kolektivu, do kterého dosud patřil.

2.7.6 Sexuální projevy

U dětí se můžeme setkat s ubližováním druhým. Můžeme se ale setkat také s opa-

kem a to s náklonností k dalšímu dítěti. Sem tam to může zajít až k sexuálními projevy. Ty jsou však u dětí normální, a proto se s nimi můžeme setkávat jak ve škole, tak ve volném čase. Ve většině případů se sexuální projevy objevují u dětí kolem pátého roku. Nejedná se ovšem o sexuální projevy v pravém slova smyslu, jedná se zde spíše o dětskou zvědavost. Samotné dítě nevnímá tyto projevy na sexuální úrovni, ale spíše na úrovni „libého“ prožívání. V případě, že se se sexuálním projevem u dítěte setkáme, je nejlepším řešením tyto projevy „ošetřit“ a v tichosti eliminovat, nežli dítě trestat (Špatenková 2004, s. 56).

2.8 Výchova ve volném čase

Jelikož se moje práce zabývá problematikou kázně u volnočasových aktivit Pionýra, tak bych ráda níže zmínila výchovu právě ve volném čase.

Tento odstavec bych ráda uvedla výrokem pana Pöthe *„Tak, jak má výchova založená na disciplíně a trestu blízko k týrání, má i bezhraniční výchova blízko k zanedbávání“* (Pöthe 2014, s. 16).

Abychom se vůbec mohli pokusit zamezit zanedbávání a neukázněnosti dětí, musíme je vychovat. Klíčovou roli při výchově dětí hrají různí činitelé. Jedním z nich je rodina, jakožto primární sociální skupina, která má intimní a bohatý citový vztah. Na toto výchovné působení rodiny navazují školy a předškolní zařízení, které jsou jedny z nejvýznamnějších výchovných činitelů. Mimo rodinu a školu se na výchově dětí a mládeže podílejí také instituce pro výchovu mimo vyučování a další subjekty. Ty se snaží o navázání neformálních a účinných forem spolupráce, přičemž do nich zapojují rodiče či jiné dospělé (Pávková 1999, s. 35).

Všichni výchovní činitelé se v oblasti výchovy vzájemně prolínají, ovlivňují a doplňují. Pokud se vyskytne problém u jednoho z činitelů, může se to negativně projevit i v další oblasti. Podíl výchovy mimo školu a vyučování může být na jednu stranu zanedbatelný, na druhou stranu se z něj ale může stát činitel, který může podstatně ovlivnit jak život, tak i budoucnost člověka (Pávková 1999, s. 37).

Výchova ve volném čase, tedy volnočasová výchova, je již dlouho považována za součást pedagogiky a vzdělávání, zároveň představuje významnou složku socializa-

ce, na které se podílí řada činitelů. Toto uznání se ale v praxi doposud plně neodrazilo a proto se většina publikací věnuje zejména problémům školní kázně, škoie a přípravě pedagogických pracovníků. Lze konstatovat, že systém kázně ve škole odráží systém, který se nachází v širší společnosti. Z toho vyplývá, že podoba kázně ve škole je úzce spjata s podobou kázně ve společnosti (Bendl 2011, s. 18).

Vzdělávací zařízení, volnočasové instituce apod. hrají ústřední roli, jak ve volném čase u dětí a mládeže, tak u volnočasové výchovy. Tím lze tvrdit, že jejich problémy kázně a následné řešení je úzce spjata se školní kázní (Pávková 1999, s. 33).

2.8.1 V hlavní roli vychovatel

Zásadní roli ve výchově ve volném čase hraje vztah mezi vychovatelem a dítětem nebo mladistvým. Pokud zvládne vychovatel dítě zaujmout, vzniká vztah. Výchovné působení tohoto vztahu se projevuje tak, že mladý člověk je postupně přiváděn k poznání a přijetí určitých hodnot. Nepodaří-li se vychovateli dítě zaujmout, těžko ho zaujmou jeho hodnoty (Pávková, aj. 1999, s. 54).

Vychovatele je vlastně člověk ve více rolích. Zastává úlohu instruktora, vedoucího, rádce a inspirátora činností, který by měl zároveň nenásilným působením navodit proces učení. Vede děti ke kvalitnímu trávení volného času, obohacuje jejich vzdělání o nové poznatky a dovednosti, pomáhá rozvíjet jejich specifické schopnosti, kultivuje potřeby a zájmy dětí a zároveň upevňuje jejich žádoucí charakterové vlastnosti. Jelikož pracuje vychovatel s dětmi ve volném čase, měl by jejich vztah být nejen na neformální úrovni, ale měl by být pro děti především přítelem (Pávková, aj. 1999, s. 76, 77). Jedna ze základních vlastností, které by měl vychovatel vlastnit, je kromě odbornosti také komunikativnost.

Oproti učiteli má vychovatel tu výhodu, že není vázán klasifikací a osnovami, což otvírá ohromný prostor pro pedagogickou tvořivost a kladnou motivaci. Zároveň je v tomto ohledu úloha vychovatele velmi náročná. Náročnost vychovatelství a práce s dětmi ve volném čase tkví také v tom, že v různých výchovných zařízeních, dětských domovech, organizacích apod. pracují s dětmi velmi různého věku (Pávková, aj. 1999, s. 40).

2.8.2 Vychovatel jako autorita

I když může být vychovatel, či vedoucí, u volnočasových aktivit k dětem i v neformálním vztahu, nemění to nic na tom, že musí vzbuzovat a mít autoritu.

Žádné společenství nemůže fungovat jak bez pravidel, tak bez autority. Autorita se vyskytuje a je potřeba jak ve zdravém kolektivu, tak i například v loupežnické bandě. Autoritu vytvořil prostě účel sám.

Na začátku svého života, se dítě seznamuje s autoritou u svých rodičů a příbuzných. Později u učitelů v mateřské škole a po té u učitelů za své povinné školní docházky. Pokud má dítě nějaké zájmy, navštěvuje nějaké školní zařízení či tráví svůj volný čas na táborech a podobných akcích, setkává se s autoritou i u vedoucích a vychovatelů.

Jak učitel, tak vychovatel se správným autoritativním postojem, má výrazný vliv na dítě nejen ve svých aktivitách, ale také na jeho volní, mravní a charakterové vlastnosti, charakteristicky úzce se vážící na problematiku kázně. Jak autorita, tak kázeň, kterou vychovatel, učitel či vedoucí po dětech vyžaduje, by měla být pevná a důsledná, zároveň ale by měla být laskavá (Bendl 2001, s. 79, 80).

Klíčem k zavedení dobré kázně ve skupině je to, aby žáci přijali postavení autority a uznali, že má oprávnění řídit nejen jejich chování, ale i to, jak probíhá společný čas. V každé skupině, by měl autoritativní člověk začínat na formálním vztahu, tedy musí trvat na respektování své autority. Autoritativní člověk by měl být sebevědomý a klidný, když není, měl by se alespoň snažit tvářit a chovat, že takový je. Musí vzbuzovat dojem, že je pánem situace, i kdyby tomu tak nebylo. Až budou mít děti úctu k autoritě, může se z formální autority vyvinout autorita osobní. V tu chvíli se stává mocí autority to, že se děti snaží vyhovět jeho požadavkům a vytváří si vlastní představu o sobě díky jeho uznání.

Ani dnes nemůžeme spoléhat pouze na autoritu, která je založena na vztahu mezi dítětem a vychovatelem, na vysvětlování a respektování potřeb a přání, které dítě má. Vychovatel má vůči dítěti odpovědnost a nemůže nechat dítě, aby ohrožovalo své zdraví a bezpečnost. V tomto případě záleží na zkušenostech a umu vychovatele, jak bude své rozkazy, příkazy a zákazy uplatňovat. Zda bude vůči dítěti v roli tyрана, vládce, nebo důsledným a zároveň laskavým vychovatelem. Správná cesta ke zdravému rozvoji

dítěte je tedy někde na půli formální a neformální autority (Bendl 2001, s. 81).

Podle výsledků výzkumu Renaty Šikulové z roku 2011, kde počet respondentů tvořilo 1735 žáků 5. - 9. ročníku základní školy vyšlo najevo, že učitel, který je považován za autoritativního, je žáky vnímán jako ten, který jim pomáhá, poradí, mohou se na něj spolehnout, má smysl pro humor, je přátelský a vytváří příjemnou atmosféru. Je také vnímán jako výborný organizátor, který je zapálený pro svůj předmět a ví, co se ve třídě děje. Oproti tomu učitel, který podle žáku autoritu nemá, byl vnímán jako nejistý, káravý, přísný a nespokojený. V tomto výzkumu byly děti dotazovány na učitele, nemůžeme tedy tvrdit, že by výsledky byly stejné u vedoucího nebo vychovatele. Autoritu, ale musí mít jak učitel, tak vedoucí a vychovatel. Proto bychom se mohli o tyto výsledky opřít a přijmout je. Vlastně nám dokazují, jak je autorita důležitá nejen pro děti a účastníky, ale i autority samotné (Vališová, aj. 2012, s. 90, 91).

3 Dotazníkové šetření

3.1 Výzkumný problém a cíl šetření

Snad každý, kdo pracuje nebo pracoval s dětmi, ať už ve škole či mimo školu, se setkal s porušováním kázně. Pokud bychom chtěli najít někoho, kdo se s projevy nekázně u dětí nesetkal, hledali bychom ho velmi těžko.

Ve výzkumné části mé bakalářské práce mě zajímalo a zároveň bylo cílem zjistit, s jakými kázeňskými problémy se pionýrští dobrovolníci setkávají, jak často se nekázeň při jejich aktivitách objevuje a jak ji případně řeší.

Součástí praktické části mé práce je i vytvoření návrhu na zlepšení této problematiky.

3.1.1 Výzkumné otázky

- Jaké typy nekázně se vyskytují u pionýrských volnočasových aktivit?
- Jak často se pionýrští dobrovolníci setkávají s nekázní u svých aktivit?
- Jaké prostředky používají pionýrští dobrovolníci ke korekci nekázně (při volnočasových aktivitách)?

3.2 Metoda výzkumu

Při zpracování praktické části bakalářské práce, konkrétně výzkumu, jsem použila výzkum kvantitativní, metodu dotazování. Jako výzkumný nástroj jsem zvolila dotazník. Výhodou tohoto výzkumného nástroje je zjištění mnoha informací během krátkého časového intervalu, anonymita dotazovaných a jasné výsledky. U dotazníku ovšem může nastat problém, jako zkreslenost odpovědí, či nekvalitní zpracování.

K vytvoření dotazníku mi pomohla kniha o kvantitativním výzkumu pana Miroslava Chrásky (2007) a jako zdroj inspirace mi sloužila odborná literatura autora Stanislava Bendla, který se podobnou problematikou zabýval již dříve.

Dotazník se skládal ze 17 položek, které se týkaly neukázněného chování dětí při pionýrských aktivitách a ukázkujících prostředků, které pionýrští dobrovolníci použí-

vají ke zklidnění tohoto chování. Většina otázek v dotazníku byla formou uzavřené odpovědi, z důvodů jednoduššího odpovídání a jednoznačných výsledků.

3.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Ke spolupráci na mém výzkumu jsem vyzvala dobrovolníky, kteří fungují v pionýrské organizaci a jsou ve styku s dětmi.

Dotazník byl původně zamýšlen pouze pro pionýrské vedoucí. Z důvodu většího počtu respondentů a lepší dostupnosti, jsem dotazník přizpůsobila i pro ostatní dobrovolníky a vyzvala je k vyplnění dotazníku, bez ohledu na to, jakou zastávají v Pionýru funkci.

Dotazník vyplnilo 91 dobrovolníků, konkrétně 60 žen a 31 mužů. Z celkových 91 respondentů dotazník vyplnilo: 65 vedoucích, 18 instruktorů, 15 hlavních vedoucích, 9 hospodářů, 10 zdravotníků a 12 dobrovolníků, kteří zastávají různé funkce, jako například: pomocná síla, kuchař, zástupce hlavního vedoucího apod.

3.4 Způsob zadávání dotazníku

Dotazník jsem nejdříve rozeslala některým vedoucím z naší pionýrské skupiny, zda rozumí pojmům a otázkám, které dotazník obsahuje. Podle výtek dotázaných jsem dotazník upravila, aby byl srozumitelnější. Po té byl dotazník rozeslán přímo dobrovolníkům nebo vedoucím skupin, kteří ochotně dotazník poslali svým členům. Dotazník jsem poslala vedoucím skupin, na které jsem měla kontakt, díky mé letité aktivitě v organizaci. U dotazovaných nehrálo roli místo působení, ani počet let praxe v organizaci. Dá se tedy říci, že dotazník vyhodnotili pionýři z celé republiky. Dotazník byl rozeslán i z vlastní iniciativy ostatních dobrovolníků, mezi další pionýry. To je důvodem nemožného vyhodnocení návratnosti dotazníku, jelikož přesně nevím, kolika dobrovolníkům byl dotazník zaslán.

4 Interpretace získaných výsledků

4.1 Analýza získaných dat

Výzkumná otázka č. 1: Jaké typy nekázně se vyskytují u pionýrských volnočasových aktivit?

Cílem první výzkumné otázky bylo zjistit, jaké typy nekázně se u pionýrských aktivit vyskytují, neboli s jakým porušováním kázně se pionýrští dobrovolníci setkávají. Této výzkumné otázce odpovídají položky číslo 1, 2, 4, 11 a 13 z dotazníku.

1. otázka: *U jakého pohlaví účastníků pozorujete častěji nekázeň?*

První položka zjišťovala, u kterého pohlaví pozorují dobrovolníci organizace Pionýr častěji neukázněné chování či porušování kázně. Z nabízených variant odpovědi měli možnost označit pouze jednu. Byla zde i varianta odpovědi „nemohu posoudit“ pro případ, že má někdo zkušenost pouze s jedním pohlavím, tedy pouze s chlapci nebo s dívkami.

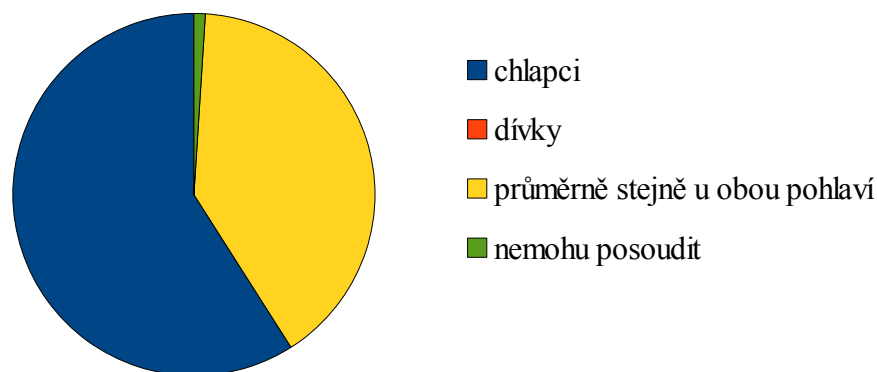
Tab. 1: U jakého pohlaví účastníků pozorujete častěji nekázeň?

otázka č. 1	četnost odpovědí v %
chlapci	59
dívky	0
průměrně stejně u obou pohlaví	40
nemohu posoudit	1

Při vyhodnocování této otázky jsem se dozvěděla, že bez mála 60 % dotazovaných se setkává s nekázní spíše u chlapců. Přesněji tuto variantu odpovědi zvolilo 59 % dobrovolníků. 40 % dotazovaných zvolilo odpověď, že se setkávají s nekázní průměrně stejně u chlapců i dívek. Možnost převážného projevození nekázně u děvčat, nezvolil

ani jeden z respondentů.

Odpověď na tuto otázku nemohlo posoudit pouze jedno procento dotazovaných, většinou z důvodů, že pracují s oddíly, ve kterých jsou pouze chlapci nebo pouze dívky.

Graf 1: U jakého pohlaví účastníků pozorujete častěji nekázeň?

2. otázka: S jakým typem nekázně se setkáváte u Vašich pionýrských aktivit nejčastěji?

Druhou položkou z dotazníku jsem se snažila zjistit, s jakým typem nekázně se pionýrství dobrovolníci při svých aktivitách setkávají nejčastěji. Dotazovaní měli na výběr z patnácti možných odpovědí, přičemž patnáctá odpověď byla možnost „jiné“, kde dotazovaní mohli doplnit typ nekázně či porušení pravidel, jež seznam neobsahoval.

Každý z dotazovaných, mohl zaškrtnout maximálně 5 nejčastějších typů nekázně.

Tab. 2: S jakým typem nekázně se setkáváte u Vašich pionýrských aktivit nejčastěji?

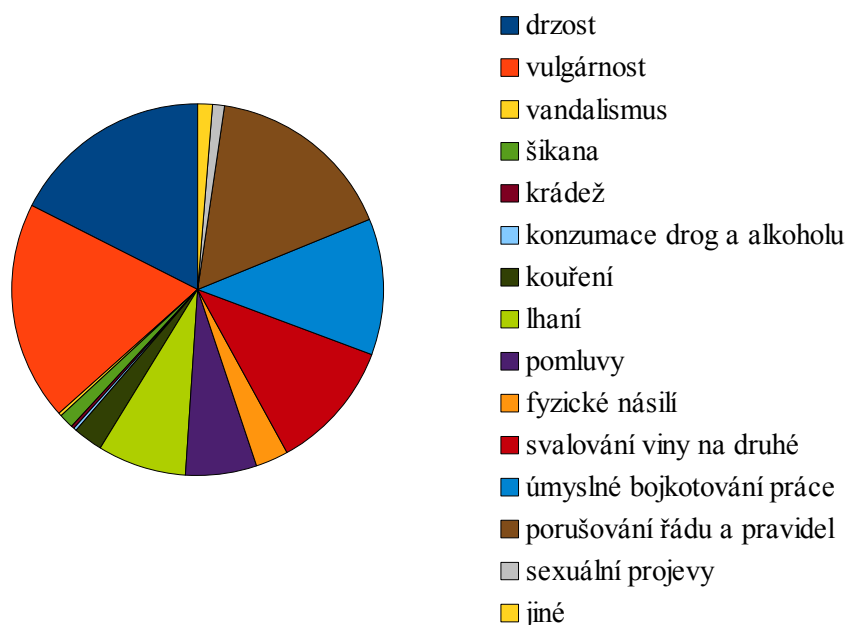
otázka č. 2	četnost odpovědí v %
drzost	68
vulgárnost	74
vandalismus	1

šikana	5
krádež	1
konzumace drog a alkoholu	1
kouření	10
lhaní	30
pomluvy	24
fyzické násilí	11
svalování viny na druhé	44
úmyslné bojkotování práce	46
porušování řádu a pravidel	64
sexuální projevy	4
jiné	5

Podle odpovědí, které dotazovaní volili, zjišťujeme to, že nejčastěji se dobrovolníci setkávají u dětí s vulgárností. Hned za vulgárností se dobrovolníci potýkají s drzostí dětí a v těsném závěsu za drzostí je porušování řádu a pravidel. S větším odstupem od těchto třech projevů volili dotazovaní, jako časté úmyslné bojkotování práce a svalování viny na druhé. Toto je pět nejčastějších projevů, které dotazovaní zvolili z patnácti možných.

Méně časté, ale nezanedbatelné projevy jsou podle dotazovaných: lhaní, pomluvy a fyzické násilí.

5 % dotazovaných zvolilo možnost „jiné“ a zároveň doplnili možnost, která se v nabídce nevyskytovala. Za zmínku stojí možnost hraní a trávení času na mobilních telefonech během aktivit.

Graf 2: S jakým typem nekázně se setkáváte u Vašich pionýrských aktivit nejčastěji?

4. otázka: Které z níže uvedených projevů nekázně, považujete za nejvíce závažné?

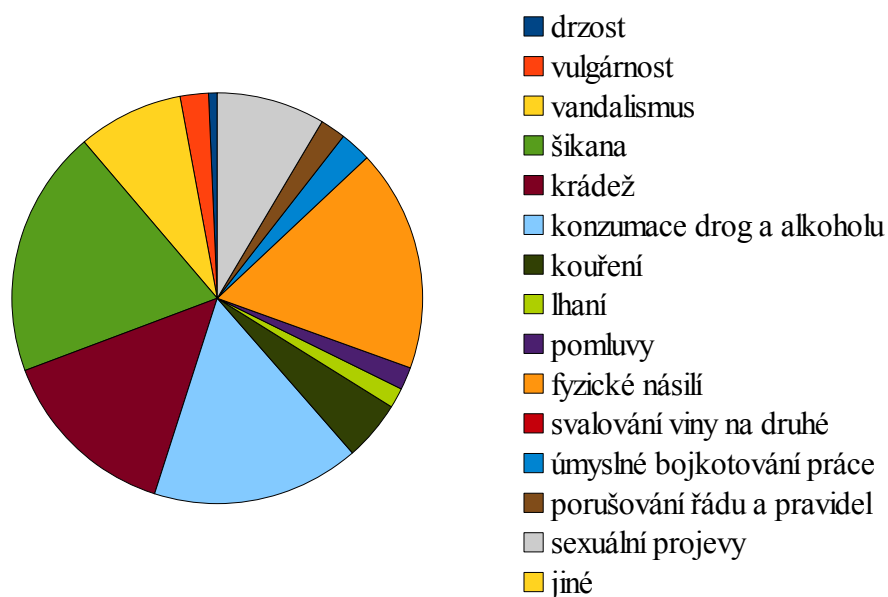
Čtvrtá položka v dotazníku měla za úkol vyzkoumat, které z projevů nekázně považují dobrovolníci za nejvíce závažné. Dotazovaní měli k dispozici stejných patnáct odpovědí, jako u otázky číslo 2. Stejně tak mohli zakroužkovat maximálně 5 projevů, o kterých si myslí, že jsou nejzávažnější.

Tab. 3: Které z níže uvedených projevů nekázně, považujete za nejvíce závažné?

otázka č. 4	četnost odpovědí v %
drzost	3
vulgárnost	10
vandalismus	37
šikana	87
krádež	64
konzumace drog a alkoholu	73

kouření	21
lhaní	7
pomluvy	8
fyzické násilí	78
svalování viny na druhé	0
úmyslné bojkotování práce	11
porušování řádu a pravidel	9
sexuální projevy	38
jiné	0

Pro většinu dotazovaných je nejzávažnějším projevem nekázně šikana a ihned za ní fyzické násilí. Dále jsou považovány za závažné krádeže a konzumování drog a alkoholu.

Graf 3: Které z níže uvedených projevů nekázně považujete za nejvíce závažné?

11. otázka: *Je nějaký níže uvedený typ nekázně, se kterým jste se při svých aktivitách nesetkal(a)?*

Jedenáctá položka v dotazníku se snažila vyzkoumat, jestli se s některými z uvedených projevů dobrovolníci nikdy za dobu své praxe nesetkali. Dotazovaní měli na výběr ze stejných možností projevů, jako u otázky 2 a 4. V této otázce dotazovaní neměli omezený počet odpovědí.

Tab. 4: Je nějaký níže uvedený typ nekázně, se kterým jste se při svých aktivitách nesetkal(a)?

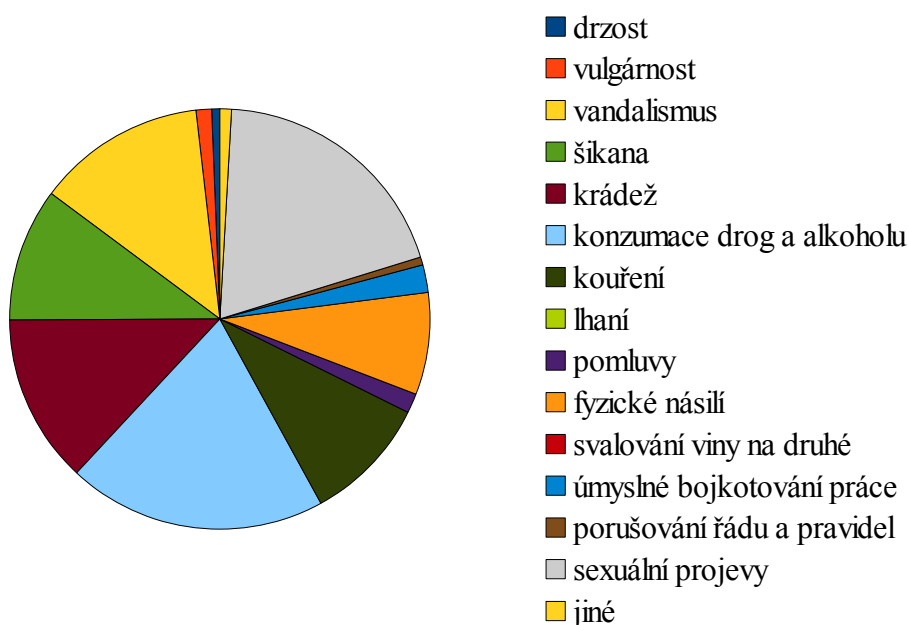
otázka č. 11	četnost odpovědí v %
drzost	2
vulgárnost	4
vandalismus	43
šikana	34
krádež	43
konzumace drog a alkoholu	66
kouření	32
lhaní	0
pomluvy	5
fyzické násilí	26
svalování viny na druhé	0
úmyslné bojkotování práce	7
porušování řádu a pravidel	2
sexuální projevy	64
jiné	3

Nejvíce volena byla konzumace drog a alkoholu. O zanedbatelný počet zvolení byla na druhém místě možnost sexuálních projevů.

Shodný počet zvolení měly možnosti vandalismus a krádež. Nedaleko za nimi byly voleny možnosti šikany, kouření a fyzického násilí. Fyzické násilí a šikana měli celkem nízký počet zvolení (26 % a 43 %), zároveň se ale umístili na vrchních příčkách při volení nejzávažnějších projevů. Výsledky této otázky nám ukazují, že i když je fyzické násilí a šikana podle dobrovolníků jedním z nejzávažnějších projevů nekázně, tak se s nimi přesto musí potýkat.

Ne příliš překvapující je, že se každý z dotazovaných setkal se lhaním a svalováním viny na druhé. Tyto projevy jsou však u dětí v celku normální.

Ohledně možnosti „jiné“ uvedl jeden dobrovolník, že se nikdy nesetkal se slušnou mluvou.

Graf 4: Je nějaký níže uvedený typ nekázně, se kterým jste se při svých aktivitách nesetkal(a)?

13. otázka: Setkal(a) jste se s nějakým neobvyklým, či závažným porušením kázně u Vašich aktivit či akcí?

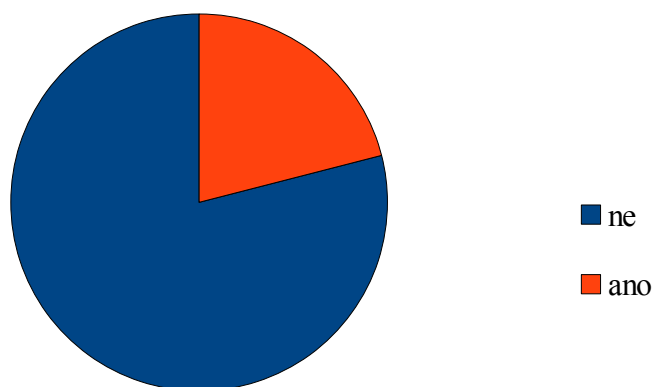
Poslední položkou, která spadá do výzkumné otázky č. 1, je třináctá položka z dotazníku. Cílem této otázky bylo zjistit, zda se některý z dotazovaných setkal s nějakým neobvyklým či závažným porušením kázně při svých aktivitách, případně o jaké poru-

šení se jednalo. Respondenti volili ze dvou možností, jestli ano nebo ne. Pokud zvolili možnost ano, mohli doplnit, o jaké porušení se jednalo.

Tab. 5: Setkal(a) jste se s nějakým neobvyklým, či závažným porušením kázně u Vašich aktivit či akcí?

otázka č. 13	četnost odpovědí v %
ne	79
ano	21

Bezmála 80 % dotazovaných se nikdy nesetkalo s neobvyklým nebo závažným porušením kázně. Zbylí dotazovaní s tím zřejmě zkušenost mají. Pouze jeden z dotazovaných, který zvolil odpověď „ano“, nedoplnil o jaký problém se jednalo. Ostatní uvádí porušení kázně typu vážné šikany, fyzického napadání ostatních dětí, krádeže, vandalismu na cizím pozemku, kreslení lihovým fixem po jiném dítěti ve spánku, neboli Kanadskou noc a dva z dotazovaných uvedli útěk dítěte z tábora.

Graf 5: Setkal(a) jste se s nějakým neobvyklým, či závažným porušením kázně u Vašich aktivit či akcí?

Vyhodnocení první výzkumné otázky

V rámci první výzkumné otázky, do které spadalo pět otázek v dotazníku, jsme se dozvěděli, že podle dotazovaných zlobí spíše chlapci, nežli dívky. Je možné, že kázeň

je pozorována více u chlapců, jelikož „zlobí“ více okatě. Dívky se většinou hádají a pomlouvají mezi sebou, přičemž se o těchto hádkách kolikrát ani vedoucí či jiní dobrovolníci nemusí dozvědět.

Z otázek 2 a 4 vyplývá, že pro většinu dobrovolníků je nejzávažnější, když si děti ubližují mezi sebou, zejména po fyzické stránce. Podle výsledků otázky číslo 2, se s těmito projevy častěji setkává jen velmi malá část dobrovolníků. Pro dobrovolníky může být optimistické, že se většina z dotazovaných nesetkala s konzumací drog a alkoholu, jelikož byla tato odpověď zvolena za jednu z nejzávažnějších projevů, podle dotazovaných.

Ohledně sexuálních projevů bych ráda zmínila, že měly vysoký počet zvolení u otázky, která zkoumala, s jakými jevy se dobrovolníci nesetkávají i přesto, že sexuální projevy je v určitém věku dětí normální, jak se můžeme dočíst v odstavci 2.7.6 s názvem „sexuální projevy“. Důvodem nízkého počtu setkání s tímto jevem může být i to, že sexuálně se děti projevují v soukromí, jelikož si jsou vědomy toho, že se tyto projevy nehodí dělat veřejně.

Z výsledků ohledně projevů jako je šikana a fyzické násilí vyplývá, že se celkem vysoký počet dobrovolníků s těmito projevy setkal, i když jsou zároveň považovány za velmi závažné. Jelikož pionýři pracují s koedukovanou skupinou, musí počítat s tím, že mohou s těmito projevy, jako je šikana a fyzické násilí, přijít do styku.

Výzkumná otázka č. 2: Jak často se pionýrští dobrovolníci setkávají s nekázní u svých aktivit?

Cílem druhé výzkumné otázky bylo zjistit, jak moc se pionýrští dobrovolníci potýkají s nekázní při svých aktivitách. Výzkumné otázce č. 2 odpovídají položky číslo 5, 6, 8, 10 a 14 z dotazníku.

Otázka č. 5: *Setkáváte se s nekázní spíše u jednodenních aktivit (jako jsou schůze oddílu, výlety ...), nebo spíše u pobytových, popř. vícedenních akcí?*

Pátá položka v dotazníku měla za cíl zjistit, zda se s nekázní setkávají dobrovolníci spíše u jednodenních aktivit, nebo spíše při vícedenních akcích. V této otázce měli dotazovaní na výběr z pěti možností, přičemž zvolit mohli pouze jednu.

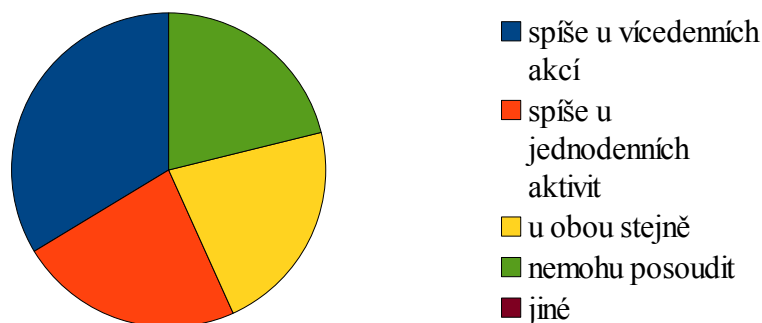
Tab. 6: Setkáváte se s nekázní spíše u jednodenních aktivit (jako jsou schůze oddílu, výlety ...), nebo spíše u pobytových, popř. vícedenních akcí?

otázka č. 5	četnost odpovědí v %
spíše u vícedenních akcí	34
spíše u jednodenních aktivit	23
u obou stejně	22
nemohu posoudit	21
jiné	0

Výsledky této otázky nám dokazují, že se dobrovolníci častěji setkávají s nekázní při vícedenních akcích.

Mezi možnostmi častějšího pozorování porušování kázně u jednodenních aktivit a možnostmi, že děti zlobí stejně jak u jednodenních, tak u vícedenních akcí, byl rozdíl pouhé jedno procento. Což nám potvrzuje to, že děti opravdu více porušují kázeň při vícedenních akcích.

21 % dotazovaných nemohlo tyto možnosti srovnat z důvodů účasti se pouze jednodenních aktivit nebo vícedenních akcí.

Graf 6: Setkáváte se s nekázní spíše u jednodenních aktivit (jako jsou schůze oddílu, výlety ...), nebo spíše u pobytových, popř. vícedenních akcí?

Otázka č. 6: Jak moc pozorujete u Vašich jednodenních aktivit nekázeň?

Šestá položka v dotazníku měla za úkol zjistit, jak moc se vyskytuje nekázeň při jednodenních aktivitách. Dotazovaní měli uvést, jak často se s nekázní setkávají při jednodenních aktivitách. K dispozici měli škálu od velmi často až po vůbec ne. Byla zde i možnost, kterou dotazovaný zvolil, pokud nemohl odpovědět.

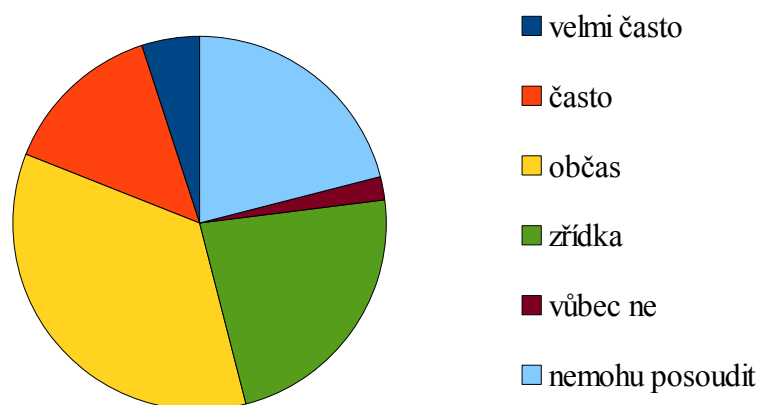
Tab. 7: Jak moc pozorujete u Vašich jednodenních aktivit nekázeň?

otázka č. 6	četnost odpovědí v %
velmi často	5
často	14
občas	35
zřídka	23
vůbec ne	2
nemohu posoudit	21

Nejčastěji byla u této otázky volena možnost občas a zřídka. Z toho vyplývá, že při jednodenních aktivitách se s nekázní setkávají dobrovolníci vcelku málo. Jedna z možností, proč byla možnost „občas“ nejčastěji volena může být také to, že je prostřední možností na škále. Možnost velmi častého setkávání se s nekázní

u jednodenních aktivit zvolilo pouhých 5 % dotazovaných.

21 % dotazovaných nemohlo na tuto otázku odpovědět z důvodů neúčasti na jednodenních aktivitách.

Graf 7: Jak moc pozorujete u Vašich jednodenních aktivit nekázeň?

8. otázka: Jak často pozorujete nekázeň u Vašich vícedenních a pobytových akcí?

Osmá položka z dotazníku měla podobný cíl, jako otázka předchozí s tím rozdílem, že byla zaměřena na vícedenní akce. Dotazovaní měli uvést na škále, jak často se setkávají s nekázní u vícedenních akcí. Škála obsahovala hodnoty od velmi často až po vůbec ne. Samozřejmě i zde byla možnost, kterou dotazovaný zvolil, pokud nemohl odpovědět, tedy se vícedenních akcí neúčastní.

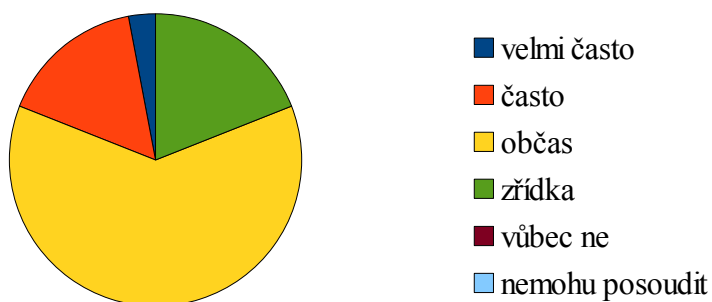
Tab. 8: Jak často pozorujete nekázeň u Vašich vícedenních a pobytových akcí?

otázka č. 8	četnost odpovědí v %
velmi často	3
často	16
občas	62
zřídka	19

vůbec ne	0
nemohu posoudit	0

S velkým odstupem byla u této otázky nejčastější odpověď „občas“. Méně než pětina dotazovaných uvedla, že se s nekázní u vícedenních akcí potýkají často. Další bezmála pětina dotazovaných však uvedla, že se s nekázní setkávají zřídka. Velmi často řeší nekázeň pouze 3 % dotazovaných.

Možnost nesetkávání se s nekázní při akcích nezvolil ani jeden z dotazovaných a možnost „nemohu posoudit“ nezvolil nikdo. Dokazuje to, že se každý z dotazovaných dobrovolníků účastní vícedenních akcí.

Graf 8: Jak často pozorujete nekázeň u Vašich vícedenních a pobytových akcí?

10. otázka: Je porušování kázně hlavním problémem, který při Vašich aktivitách řešíte?

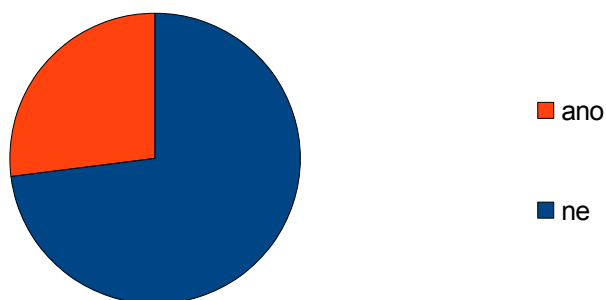
Desátá položka v dotazníku zkoumala, jestli je kázeň hlavní náplní a problémem, který pionýrští dobrovolníci při svých aktivitách řeší. Tato otázka měla pouze dvě uzavřené možnosti, a to buď ano nebo ne.

Tab. 9: Je porušování kázně hlavním problémem, který při Vašich aktivitách řešíte?

otázka č. 10	četnost odpovědí v %
ano	27

ne	7
----	---

Výsledek této otázky nám dokázal, že nekázeň není hlavním problémem, který musí pionýrští dobrovolníci řešit.

Graf 9: Je porušování kázně hlavním problémem, který při Vašich aktivitách řešíte?

14. otázka: Při aktivitách a akcích se můžeme setkat s porušováním kázně nejen u dětí, ale i u pionýrských dobrovolníků (vedoucí, praktikanti...). Uveďte na škále, jak moc se u Vás a Vašich aktivit či akcí, vyskytuje nekázeň pionýrských dobrovolníků?

Čtrnáctá položka z dotazníku zjišťovala, jak je to s nekázní u dobrovolníků. Dobrovolníci pracují převážně s dětmi, ale někdy mají tzv. pod sebou podřízené praktikanty, či vedoucí. Výsledky této otázky nám měly ukázat, jak je to s nekázní mezi dobrovolníky. U této otázky odpovídali dotazovaní škálovou metodou od hodnoty 1 – vůbec ne, až do hodnoty 4 – velmi často.

Tab. 10: Při aktivitách a akcích se můžeme setkat s porušováním kázně nejen u dětí, ale i u pionýrských dobrovolníků (vedoucí, praktikanti...). Uveďte na škále, jak moc se u Vás a Vašich aktivit či akcí, vyskytuje nekázeň pionýrských dobrovolníků?

otázka č. 14	četnost odpovědí v %
4 body	2
3 body	4
2 body	58
1 bod	36

Výsledek této otázky je 1,74 z maximální hodnoty 4. Ve výsledku této otázky rozumíme, že čím vyšší hodnota, tím horší vztahy a porušování kázně u dobrovolníků. Výsledek je nižší číslo než polovina maximální hodnoty. Z toho vyplývá, že vztahy mezi dobrovolníky jsou dobré a nedochází k častému porušování kázně mezi vedoucím kolektivem.

Závěr druhé výzkumné otázky

Druhá výzkumná otázka měla za cíl vyzkoumat, jak často se pionýrstí dobrovolníci setkávají s nekázní. Do druhé výzkumné otázky spadalo celkem 5 položek v dotazníku.

Dozvěděli jsme se, že nekázeň a porušování kázně není ve většině případů hlavním problémem, se kterým se pionýrstí dobrovolníci musí vypořádat. Přece jen se, ale s nekázní setkávají a to spíše při vícedenních akcích, než při jednodenních aktivitách. Tento výsledek není překvapující, jelikož děti mají více času na to seznámit se, tzv. se otrkat a přichází na řadu i prostor na konflikty, nudu a podobné příležitosti k tomu více nekázeň projevit. Přesto z výsledků vyplývá, že při vícedenních akcích řeší převážná většina dobrovolníků nekázeň jen občas.

Ohledně kázně mezi dobrovolníky jsme se dozvěděli, že je tato problematika v celkem dobrém stavu. Ve většině případů je to s nekázní mezi dobrovolníky na nízké úrovni. Jsou-li vedoucí v příznivé a dobře fungující skupině, přenáší se tato dobrá nálada i na děti.

U těchto otázek jsem si ověřila, že dotazovaní odpovídali opravdu poctivě. U otázky č. 5 (Setkáváte se s nekázní spíše u jednodenních aktivit ((jako jsou schůze oddílu, výlety...)), nebo spíše u pobytových, popř. vícedenních akcí?), odpovědělo 21 % dotazovaných, že nemůže otázku posoudit a stejný počet dotazovaných zvolilo u otázky č. 6 (Jak moc pozorujete u Vašich jednodenních aktivit nekázeň?) tutéž možnost. Zároveň u otázky č. 8 (Jak často pozorujete nekázeň u Vašich vícedenních a pobytových akcí?) nezvolil možnost „nemohu posoudit“ nikdo.

Výzkumná otázka č. 3: Jaké prostředky používají pionýrstí dobrovolníci ke korekci nekázně (při volnočasových aktivitách)?

Cílem třetí a zároveň poslední výzkumné otázky bylo zjistit, jaké ukáznující prostředky používají pionýrstí dobrovolníci k případnému zklidňování nekázně. Výzkumné otázce č. 3 odpovídají položky číslo 7, 9, 12 a 15 v dotazníku.

Otázka č. 7: Jaké ukáznující prostředky nebo tresty nejvíce používáte při Vašich aktivitách k řešení nekázně?

Sedmá položka v dotazníku měla zjistit, jaké kázeňské prostředky nebo tresty jsou nejčastěji u pionýrských aktivit používány. Tato otázka měla čtrnáct odpovědí, přičemž dotazovaní mohli zakroužkovat maximálně pět nejčastěji používaných prostředků či trestů. Jedna z možností byla možnost „jiné“, kde dotazovaní doplnili jejich častý kázeňský prostředek, pokud nebyl uveden mezi možnostmi.

Tab. 11: Jaké ukáznující prostředky nebo tresty nejvíce používáte při Vašich aktivitách k řešení nekázně?

otázka č. 7	četnost odpovědí v %
fyzické tresty formou cviku (kliky, dřepy, běh...)	66
přerušování řeči	36
prodloužený pohled do očí	19
mimika (zamračení, zavrtění hlavy, apod.)	40
položení otázky týkající se pravidel, či jiné věci, která se právě probírá	49
zadání úkolu navíc	21
změna v tónu / hlasitosti hlasu	49
okřiknutí jednotlivce	51

okřiknutí všech	10
domluva	42
ohlášení účastníkového chování rodičům	3
fyzické tresty (pohlavek, apod.)	3
napomenutí v dané chvíli	59
jiné	4

Výsledek této otázky nám ukázal, že nejvíce časté jsou při řešení nekázně u pionýrských aktivit fyzické tresty formou cviků. Nedaleko za nimi je nejčastější formou trestů napomenutí v dané chvíli, kdy účastník zlobí a okřiknutí jedince. Velmi častým prostředkem je také položení otázky jedinci ve chvíli, kdy nedával pozor, tedy snaha ho tzv. nacytat na švestkách a změna v tónu či hlasitosti hlasu. Za celkem častý prostředek k řešení nekázně se dá považovat také domluva a mimika dobrovolníka.

Možnost „jiné“ zvolila 4 % dotazovaných. Tři z dotazovaných se shodli na tom, že si ve většině případů vezmou viníky stranou a tam si s ním promluví. Jeden z dotazovaných volí poněkud razantní metodu a to vyloučení jedince z aktivity.

Otázka č. 9: *Jaké ukáznující prostředky nebo tresty, Vám připadají nejúčinnější z hlediska nápravy chování?*

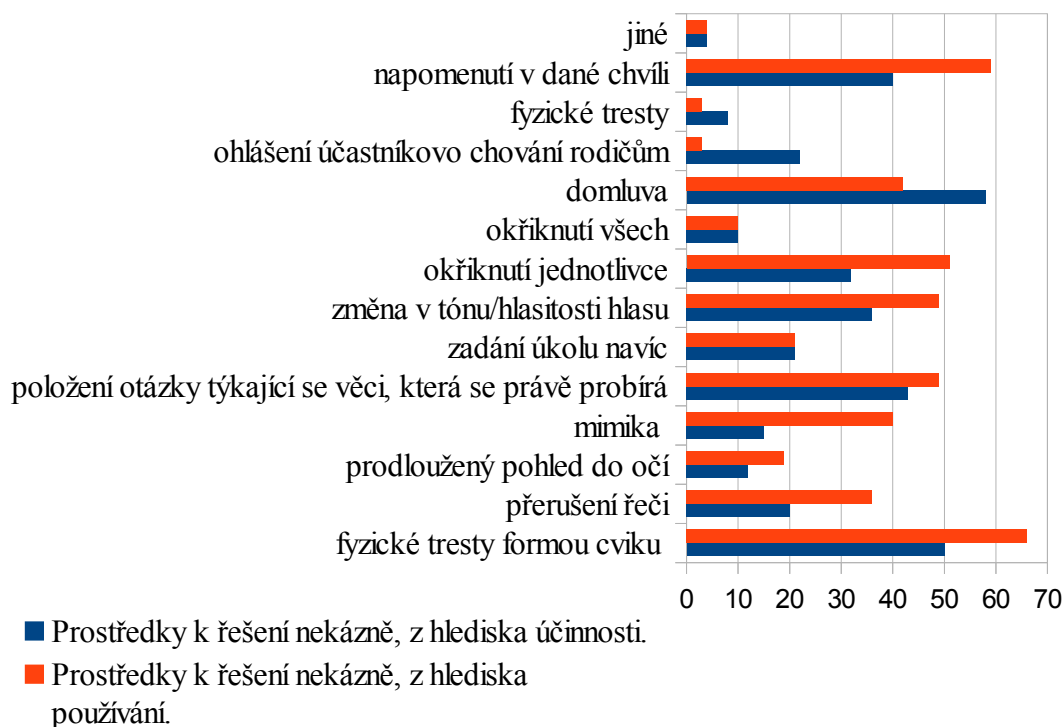
Devátá položka z dotazníku měla za cíl ukázat, které ukáznující prostředky nebo tresty, považují pionýrští dobrovolníci za nejúčinnější. V této otázce bylo na výběr ze stejných čtrnácti možností, jako u předchozí otázky číslo 7. Stejně tak mohli zvolit pouze pět nejúčinnějších.

Tab. 12: Jaké ukáznující prostředky nebo tresty, Vám připadají nejúčinnější z hlediska nápravy chování?

otázka č. 9	četnost odpovědí v %
fyzické tresty formou cviku (kliky, dřepy, běh...)	50
přerušování řeči	20
prodloužený pohled do očí	12
mimika (zamračení, zavrtění hlavy, apod.)	15
položení otázky týkající se pravidel, či jiné věci, která se právě probírá	43
zadání úkolu navíc	21
změna v tónu / hlasitosti hlasu	36
okřiknutí jednotlivce	32
okřiknutí všech	10
domluva	58
ohlášení účastnického chování rodičům	22
fyzické tresty (pohlavek, apod.)	8
napomenutí v dané chvíli	40
jiné	4

Výsledky této otázky nebyly velmi jednoznačné. Většina odpovědí se lišila jen malým počtem procent. Za nejvíce účinné považují dobrovolníci domluvu a fyzické tresty formou cviku. Dále je podle dotazovaných účinné optání se dotyčného na pravidla či jinou věc, která se právě probírá a napomenutí v dané chvíli zlobení. V těsném závěsu za těmito dvěma kárnými opatřeními používají dobrovolníci změnu v tónu či hlasitosti hlasu, nebo přímo dotyčného okřiknou.

Z možností jiné se tu opět opakuje možnost vyloučit jedince z aktivity a individuální probírání problému v ústraní.

Graf 10: Jaké ukáznující prostředky nebo tresty nejvíce používáte při Vašich aktivitách k řešení nekázně?, Jaké ukáznující prostředky nebo tresty, Vám připadají nejúčinnější z hlediska nápravy chování?

Otázka č. 12: Někdy už napominání a domluva při kázeňských problémech nestačí a jako každému, nám občas tzv. ujedou nervy. Stalo se Vám někdy, že jste použil(a) ukáznující prostředky (různé tresty apod.), kterých jste později litoval(a), nebo si uvědomil(a), že nebyly na místě?

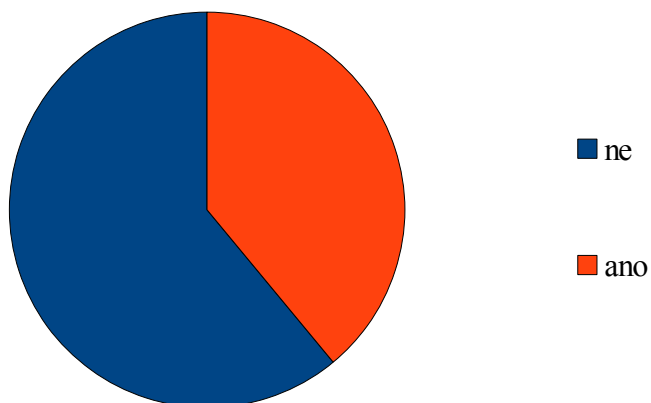
Položka číslo dvanáct z dotazníku měla za úkol zjistit, zda dotazovaní někdy použili nějaké sporné či nevhodné ukáznující prostředky a jestli ano, tak jaké. Možnosti zde byly dvě, konkrétně možnost ne a možnost ano. Pokud dotazovaný zvolil možnost ano, mohl doplnit, o jaký kázeňský prostředek se jednalo.

Tab. 13: Někdy už napominání a domluva při kázeňských problémech nestačí a jako každému, nám občas tzv. ujedou nervy. Stalo se Vám někdy, že jste použil(a) ukáznující prostředky (různé tresty apod.), kterých jste později litoval(a), nebo si uvědomil(a), že nebyly na místě?

otázka č. 12	četnost odpovědí v %
ne	61
ano	39

Většina z dotazovaných zvolila odpověď ne. Ti co zvolili odpověď ano, také uvedli jaký prostředek. Většina z dotazovaných, kteří zvolili možnost ano, uštědřila dítěti pohavek a další většina dotazovaných to podle jejich slov přehnala s křikem. Často se také vyskytuje odpověď ohledně vulgárního křiku na děti v afektu.

Za zmínku určitě stojí dvě odpovědi, které dotazovaní uvedli. Jeden z dotazovaných přesně odpověděl, že seřezal dítě rákoskou a další čin ze strany dobrovolníka bylo převlékání dítěte přede všemi.

Graf 11: Někdy už napominání a domluva při kázeňských problémech nestačí a jako každému, nám občas tzv. ujedou nervy. Stalo se Vám někdy, že jste použil(a) ukáznující prostředky (různé tresty apod.), kterých jste později litoval(a), nebo si uvědomil(a), že nebyly na místě?

Otázka č. 15: *Máte nějaký ověřený způsob (trik), kterým zklidňujete nekázeň u dětí? Popřípadě, jaký typ nekázně tím řešíte?*

Poslední položka třetí výzkumné otázky zjišťovala, zda mají pionýrstí dobrovolníci nějaké ověřené způsoby neboli triky, které jim pomáhají zklidňovat nekázeň u dětí. Tato otázka byla otevřená, tudíž mohli dotazovaní napsat, co uznali za vhodné.

Vysoký počet odpovědí se týkal zklidnění pomocí zvednuté ruky nad hlavu. Když dítě vidí někoho, že má zvednutou ruku nad hlavou, zvedne ruku také. Ten, kdo má ruku zdviženou, mlčí.

Někteří dotazovaní se také shodli na vyloučení dětí z jejich oblíbené hry či také na vyhrožování úklidem.

Objevuje se tu také odpověď s ignorováním dítěte, kterému tím později dojde, že udělalo chybu a případně se omluví.

Zajímavá byla odpověď o tom, že pokud dítě zlobí či bojkotuje nějakou aktivitu, tak mu vedoucí „podstrčí“ myšlenku o tom, že zrovna on/a je při této aktivitě nepostradatelný/á a jak moc v něj věří.

Většina zbývajících odpovědí se skládala z možností, které se objevují u otázek 7 a 9.

Vyhodnocení třetí výzkumné otázky

Mezi používanými ukázněujícími prostředky a podle dotazovaných účinnými ukázněujícími prostředky není velký rozdíl. Většina často volených prostředků z hlediska účinnosti, byla nejčastěji volena i mezi používanými. Snad jen možnost domluvy, která byla zvolena nejúčinnějším prostředkem, je používána pouze 42 % dotazovaných.

Nejčastěji používaným prostředkem k řešení nekázně byly zvoleny fyzické tresty formou cviku. Důvodem může být funkčnost, jelikož se fyzické tresty formou cviku umístily vysoko na přímce účinnosti. Dalším důvodem může být to, že tato forma trestu se ve školách či školních zařízeních nepoužívá.

Ohledně sporných kázeňských prostředků, kterých se dobrovolníci dopustili, bych

zmínila snad jen to, že se většina dotazovaných shodla na pohlavku. Samozřejmě by dítě nemělo být touto formou trestáno, ovšem pionýrští dobrovolníci jsou také jen lidé a občas jim tzv. ujedou nervy a něčeho takového se dopustí.

Někteří dotazovaní napsali, že nechtějí odpovídat jak u otázky ohledně sporných ukázkujících prostředků, tak u otázky ohledně ověřených triků a zklidnění nekázně. Samozřejmě má dotazovaný plné právo neodpovídat, ovšem nevím, zda dotyčný odmítl odpovědět protože nechtěl, nebo je odpověď tak nepříjemná, že ji i při anonymitě raději neuvedl.

I když jsou některé „triky“ na zklidnění dětí z pedagogického hlediska špatné či nepřijatelné, očividně fungují, proto není divu, že jsou vedoucími používány. Přesto mohou být některé odpovědi na tuto otázku znepokojující, jelikož některé trestání ze strany dobrovolníků hraničí se šikanou a využíváním moci na dětech.

3. otázka: *Bliže popište (vysvětlete) jeden z výše uvedených typů nekázně. (Např. se kterým se nejčastěji setkáváte, přijde Vám nejzávažnější, nejčastěji ho řešíte apod.)*

Třetí položka v dotazníku sloužila jako ověření si vědomostí a znalostí dotazovaných. Něco jako kontrolní otázka, zda dotazovaní rozumí pojmům, na které jsou dotazováni. Dotazovaní si měli vybrat jeden typ nekázně z otázky číslo 2 a blíže ho popsat či vysvětlit. Zároveň nám tato otázka ukázala, které z projevů nejvíce tzv. „leží dobrovolníkům v hlavách“.

U této položky nejčastěji dotazovaní zmiňovali drzost jak vůči vedoucím, tak vůči ostatním dětem. Velmi často také vysvětlovali a přibližovali vulgární mluvu, kterou jak většina u této položky uvedla, řeší kliky a dřepy. Výsledky této otázky odpovídají výsledkům z předchozích otázek. Nejvíce se tedy vedoucí potýkají, či jim nejvíce tzv. leží v hlavách vulgarita a drzost účastníků pionýrských akcí.

4.2 Diskuse

V kapitole „diskuse“, bych se ráda vyjádřila k některým výsledkům z výzkumu a také bych ráda srovnala porušování kázně u pionýrských aktivit, tedy ve volném čase a porušování kázně ve škole. Mým původním záměrem bylo srovnávání problematiky kázně u pionýrských aktivit a jiné volnočasové instituce. Nicméně jsem žádný výzkum, který by se zabýval tímto tématem, nedohledala.

Ráda bych zde vyjádřila svůj postoj ohledně metody zklidňování dětí pomocí zvednutí rukou, která byla často volena jako účinný zklidňující prostředek k případné nekázní, u otázky č. 15. Já osobně mám s touto metodou špatné zkušenosti u mladších dětí. Většinou vydržely být potichu jen chvíli po tom, co právě ruku zvedly. Stávalo se, že než si celá skupina všimla ostatních a zvedla ruku, už mluvily i ti s rukou zdviženou.

V případě doplněné možnosti neustálého používání mobilních telefonů i během her, které bylo zmíněno u otázky č. 2 v dotazníku si myslím, že tento problém se dá jednoduše řešit, a to zakázáním mobilních telefonů na celém pobytu či akci, zákazem nabíjení telefonů nebo zákazem používání mobilního telefonu při aktivitách.

Ohledně řešení nekázně pomocí domluvy, která byla volena jako nejúčinnější prostředek u otázky č. 9 bych ráda zmínila to, že většina z nás jistě ví, že by se dítě nemělo trestat před ostatními dětmi, přesto domluvu používá méně než polovina dobrovolníků. Je možné, že to je z důvodů nedostatečného prostoru. Když děti vyrušují například při výkladu pravidel, je jednodušší je okřiknout či jim zadat cvičení dřepů, než si vzít dítě stranou a probírat to s ním jak z hlediska pohodlí, tak z hlediska času.

Dále bych chtěla srovnat výsledky mého dotazníkového šetření s jinými výzkumy, které se touto problematikou zabývaly. Je těžké srovnávat kázeň ve volném čase a kázeň ve škole. Společné mají ovšem to, že jde o organizovanou práci s dětmi, která je vedena odpovědnou osobou. Spojitost mezi školou a výchovou ve volném čase je uvedena v kapitole č. 2.8 Výchova ve volném čase.

Nejdříve jsem porovnávala výsledky mého výzkumu a výzkumu v diplomové práci Mišanikové Lucie z roku 2012, která se zabývala problematikou kázně na druhém stupni základní školy. Jedná se o věkově stejně staré děti jako ty, které se mohou

účastnit pionýrských aktivit. Oba výzkumy se shodují v tom, že drzost je jedním z nejčastějších přestupků, který u dětí pozorujeme. Stejně tak odpovídá výsledek výzkumu Stanislava Bendla z roku 1996 (Bendl 1996, s. 149), který se zabíral stejným tématem, jako diplomová práce Lucie Mišaníkové. Velký rozdíl můžeme pozorovat u vulgárnosti dětí. U pionýrských aktivit je to jeden z nejčastějších projevů nekázně, kdežto na druhém stupni se s ním setkává jen 20 % učitelů (Mišaníková 2012, s. 75).

Ohledně ukáznujících prostředků se tyto výzkumy shodují v tom, že jako jeden z častých prostředků volí učitelé i dobrovolníci změnu v tónu hlasu.

Jako další jsem ke srovnání použila diplomovou práci Zajícové Ludmily z roku 2007, která zkoumala porušování kázně o přestávkách na 1. stupni základní školy. Tento výzkum jsem srovnávala s mým výzkumem z důvodu podobného tématu a věku dětí. Přestávka je pro děti volný čas a děti tohoto věku, se mohou účastnit pionýrských aktivit.

Tyto dva výzkumy se shodují v tom, že je nekázeň pozorována z převážné většiny spíše chlapců, než u dívek. Ze srovnání těchto dvou výzkumů také vyplývá, že ve škole jsou děti agresivnější, než při volnočasových aktivitách, což je pro mě osobně velmi překvapující (Zajícová 2007, s. 53).

Ohledně ukáznujících prostředků jsem srovnávala můj výzkum a již výše zmíněný výzkum Stanislava Bendla z roku 1996. Jak učitelé, tak dobrovolníci, používají k řešení nekázně okřiknutí nebo vynadání. Stejně tak spouště učitelů tzv. ujely nervy a uštedřili dítěti pohlavek, přičemž se k tomuto „uklouznutí“ přiznala i velká část dotazovaných z mého výzkumu (Bendl 1997, s. 196).

4.3 Návrh na zlepšení problematiky kázně v aktivitách pionýrské organizace

Problémy s kázní nejsou nikomu z nás cizí. Setkáváme se s nimi každý jak ve škole, doma, tak ve volném čase. Tato práce se zaměřovala konkrétně na pionýrské volnočasové aktivity a nekázeň, která se při nich vyskytuje. Jak již bylo v teoretické části práce zmíněno, v Pionýru pracují dobrovolníci ve svém vlastním volném čase. Z tohoto důvodu je těžké, aby každý kdo v této organizaci s dětmi pracuje, měl pedagogické vzdělání.

Jeden z návrhů, který by mohl problémům s kázní pomoci je to, aby bylo školení na pozice, které zastávají dobrovolníci na dětských táborech povinné. Pionýr školení umožňuje a připravuje, proto má každý možnost se kvalifikovat na určitou funkci. V rámci školení jsou probírány základy psychologie dítěte, bezpečnost práce s dětmi, první pomoc, vedení dětského kolektivu a mnoho dalších seminářů, které případným vedoucím a instruktorům tzv. otevřou oči a připraví je na možná rizika práce s dětmi. Tato školení nejsou povinná v případě, že se dobrovolník účastní pouze letních či jiných táborů. Výjimku tvoří pozice hlavního vedoucího a zdravotníka, tito dva samozřejmě proškolení být musí a musí splňovat danou kvalifikaci. Odpovědnost zůstává na hlavním vedoucím zotavovací akce, zda si sebou vezme proškolený a kvalifikovaný tým či nikoli. Já osobně doufám, že každý zodpovědný hlavní vedoucí přesvědčí své vedoucí a instruktory, aby školením prošli či alespoň přihlíží při výběru sestavy tábora na to, kdo toto školení absolvoval a kdo ne.

Další možností, jak kázeňským problémům s dětmi předcházet, či je alespoň minimalizovat, je výměna zkušeností. Tyto možnosti Pionýr nabízí, ačkoli je moc dobrovolníků nevyužívá. Ideální příležitostí je každoroční výroční setkání, kde je prostor pro výměnu zkušeností mezi ostatními dobrovolníky. Takovýchto akcí, kde se setkávají pionýři z celé České Republiky je samozřejmě více. Ohledně případné výměny zkušeností by nebylo od věci zřídit na oficiálních stránkách Pionýra fórum, kde by mohli vedoucí a jiní dobrovolníci sdílet své zážitky a zkušenosti ohledně této problematiky. Pokud má však dobrovolník určitý problém či si neví rady, může se obrátit na poradnu, která se nachází na již výše zmíněných oficiálních stránkách Pionýra.

Na dotazy odpovídají zkušené dobrovolnice, které dlouhodobě pracují s dětmi a zároveň mají profesní zkušenosti s dětskou psychologií a speciální pedagogikou.

Vítanou novinkou je nová rubrika v pionýrském časopise Mozaika. Rubrika nese název „O dětech trochu jiných“. V každém čísle je článek o konkrétním účastníkovi pionýrské akce, který měl nějaký problém, ať už kázeňský, v kolektivu nebo jiný. O tomto dítěti je sepsán článek, který obsahuje diagnózu účastníkova problému, příčiny, které mohou tento problém způsobovat a praktické rady pro vedoucí, jak s takovýmto účastníkem pracovat. V čísle 7, které vyšlo v březnu roku 2015, jsme si mohli přečíst příběh bázlivého Bořivoje (Mozaika 2015a), nebo také příběh „mamánka“ Matouše, který vyšel v předchozím čísle (Mozaika 2015b). Mozaika je bohužel rozesílána jen vedoucím a zástupcům vedoucího oddílu. K dispozici je však online na internetu, takže z těchto zkušeností a rad může čerpat každý. Jediné co bych tu vytkla by bylo, aby se tato nová rubrika více propagovala. Spousty dobrovolníků o ní jistě neví.

Dalším řešením může být zaměstnanost dětí. Když mají děti neustále co dělat a nenudí se, nezbyvá jim prostor na vymýšlení hloupostí a neukázněnost. Samozřejmě v únosné míře, abychom děti spíše neotrávili. Nesmíme také zapomínat na osobní volno, na které mají děti právo. Pokud však budeme děti co nejvíce zabavovat a zaměstnávat, můžeme tím předejít alespoň některým kázeňským problémům.

Osobně si myslím, že s touto problematikou se toho moc dělat nedá. Neukázněnost je a bude všude, to zřejmě nezměníme. Jediné, co můžeme změnit, je přístup jak vedoucích, tak dětí. Podle mého názoru s dětmi nemůže pracovat každý. Spousty dobrovolníků to zkusilo a po té odešlo. Na práci s dětmi musí mít člověk určitý talent a pro děti určité charisma. V tomto případě můžeme změnit to, že budeme pečlivěji vybírat, jací vedoucí a dobrovolníci se budou aktivit účastnit.

5 Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na problematiku kázně u volnočasových aktivit organizace Pionýr. Cílem práce bylo zjistit, s jakými kázeňskými problémy a přestupky se pionýrští dobrovolníci setkávají. V práci je nastíněno také to, jaké používají dobrovolníci prostředky ke zvládnutí a minimalizování případné nekázně u dětí.

Teoretická část práce je rozdělena do dvou velkých kapitol. Jelikož se práce zabývá nekázní u volnočasových aktivit v organizaci Pionýr, tak se první velká kapitola věnuje samotné organizaci. Snažila jsem se o přiblížení organizace, její historii, programu a pravidlům.

Druhá kapitola navazuje na kapitolu předchozí, zabývá se tedy kázní. Tato kapitola obsahuje definování pojmu kázeň, historii kázně, cíle kázně a funkce kázně. Jsou zde uvedeny příčiny, které mohou nekázeň u dětí způsobovat a také to, že nekázeň je v určité formě přirozeným jevem. Kapitola se také věnuje propojení kázně a volného času, stejně tak vychovateli jako osobě, která ve volném čase působí na děti a pracuje s nimi. Neopomenula jsem také zmínit některé projevy neukázněného chování.

V praktické části mé práce, jsem se snažila zodpovědět na tři výzkumné otázky, které souvisí se zadáním mé bakalářské práce. Snažila jsem se zjistit, s jakými kázeňskými přestupky se dobrovolníci Pionýra setkávají, jak často se s nimi musí potýkat a zároveň jsem pomocí dotazníku zjistila, jaké prostředky používají k případnému řešení neukázněného chování.

Na základě získaných odpovědí se mi podařilo zjistit, se kterými kázeňskými přestupky se dobrovolníci nejčastěji setkávají, resp. které nejčastěji řeší.

Pomocí některých odpovědí jsem došla k závěru, že nejčastějšími projevy nekázně jsou vulgárnost, drzost a porušování pravidel či řádu.

Další část otázek mi pomohla k vyvození nejčastějších ukázkujících prostředků, které dobrovolníci používají. Mezi nejčastější patří fyzické tresty formou cviku, napomenutí v dané chvíli a okřiknutí dítěte.

Z výzkumného šetření lze vyvodit, že s nekázní se setkává každý pionýrský

dobrovolník. Navzdory tomu však z výzkumu vyplývá, že nekázeň není hlavním problémem, který dobrovolníci při svých aktivitách řeší a pokud ano, tak jen příležitostně.

Teoretická část mé práce může posloužit jak dobrovolníkům, tak ostatním k seznámení se s pionýrskou organizací, její historií, programem apod. a zároveň jako zdroj informací, týkající se problematiky kázně ve volném čase.

V praktické části se mohou dobrovolníci seznámit s projevy, se kterými se potýkají ostatní či se kterými se mohou v budoucnu potýkat oni sami. Zároveň může pomoci k uvědomění si, které kázeňské prostředky jsou vhodné a účinné, a které jsou nejčastěji užívané ostatními dobrovolníky.

Doufám, že má práce bude přínosem nejen pionýrům, ale i ostatním dobrovolníkům, kteří pracují s dětmi ve volném čase.

6 Seznam použité literatury

- ANON, 2012. Historie. In: *Pionyr* [online]. [vid. 6. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.pionyr.cz/o-pionyru/historie>
- ANON, 2015. Dobrý tábor. In: *Pionyr* [online]. [vid. 5. 3. 2015]. Dostupné z: <http://pionyr.cz/rodice/dobry-tabor/osmero/jedna>
- BĚLOHLÁVEK, M., ČERNÁ, I., 2013. *Stanovy Pionýra a program Pionýra* [online]. Praha: Pionýr. [vid. 20. 1. 2015]. Dostupné z: http://servis.pionyr.cz/4651556a36/Stanovy_Pionyra_a_Program_Pionyra.pdf
- BĚLOHLÁVEK, M., ČERNÁ, I., 2010. *Statut Pionýra* [online]. Praha: Pionýr. [vid. 20. 1. 2015]. Dostupné z: http://servis.pionyr.cz/4651556a36/Pionyr_stanovy_MV_cb_1.pdf
- BENDL, S., 2011. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualizované a doplněné vydání. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-436-0.
- BENDL, S., 2005. *Ukázněná třída aneb kázeňské minimum pro učitele*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 80-7254-624-4.
- BENDL, S., 2001. *Školní kázeň metody a strategie*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-85866-80-3.
- BENÍŠKOVÁ, T., 2010. *Když dítě lže*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2309-9.
- FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie – závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.
- HÁJEK, B., et al., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HALADA, P., KUBOVÉ, P., STUHLÍK, J., 2005. *Směrnice pro pionýrské tábory* [online]. [vid. 15. 2. 2015]. Dostupné z: http://servis.pionyr.cz/4651556a36/07-2005_RVS_Smernice_pro_pionyrske_tabory.pdf

CHRÁSKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu – základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

MARTÍNEK, Z., 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.

MŠMT, 2009. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. In: *Týdeník školství* [online]. [vid. 2. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2009/02/aktualizovany-metodicky-pokyn-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky-skol-a-skolskych-zarizeni/>

Mozaika, 2015a, roč. 8, č. 7. ISSN 1213-4686.

Mozaika, 2015b, roč. 8, č. 6. ISSN 1213-4686.

MIŠANIKOVÁ, L., 2012. *Problematika kázně na druhém stupni základní školy* [online]. [vid. 16. 3. 2015]. Liberec. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Jitka Jursová. Dostupné z: <http://knihovna-opac.tul.cz/externalResources/theses/19394?type=0&individualBuildingCatalogsEnabled=false>

NAKLADATELSTVÍ DR. JOSEF RAABE, 2011. *Patologické vztahy ve skupině*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-87553-23-7.

PÁVKOVÁ, J., 2008. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, J., aj., 1999. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-295-5.

PLAŇAVA, I., 2005. *Průvodce mezilidskou komunikací – přístupy, dovednosti, poruchy*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0858-2.

PÖETHE, P., 2014. Jak vypadá správná výchova?. *Psychologie dnes*, roč. 20, č. 6, s. 14–17. ISSN 1212-9607.

SVATOŠ, Z., aj., 1978. *Pionýrská encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta. ISBN 23-095-78.

ŠPATENKOVÁ, N., aj., 2004. *Krize – psychologický a sociologický fenomén*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0888-4.

ŠTURMA, J., 2004. *Co se událo a co šlo v pionýrské organizaci v letech 1967–1969?* [online]. Praha: Pionýr. [vid. 16. 1. 2015]. Dostupné z: http://servis.pionyr.cz/4651556a36/Co_se_udalo_a_o_co_slo_v_pionyrske_organizaci_v letech_1967_-_1969.pdf

ŠVARŤÍČEK, R., et al., 2010. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

VALIŠOVÁ, A., aj., 2012. *Autorita v edukačním a sociální prostředí*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-507-6.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

ZAJÍCOVÁ, L., 2006. *Nejčastější kázeňské přestupky dětí o přestávkách na 1.st.ZŠ* [online]. [vid. 16. 3. 2015]. Zákupy. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Jitka Novotová. Dostupné z: <http://knihovna-opac.tul.cz/externalResources/theses/12045;jsessionid=830C6F82227E673FB90CAF4D9FA72780?type=0&individualBuildingCatalogsEnabled=false&individualBuildingCatalogsEnabled=false>.

7 Seznam příloh

Příloha A : Dotazník

Příloha A

Dotazník

Přátelé a kamarádi pionýři,

chci Vás seznámit s mým dotazníkem, který bych ráda použila do své bakalářské práce. Cílem mé práce je zjistit, se kterými problémy se jako pionýři nejčastěji setkáváme a jak je řešíme.

Dotazník obsahuje otázky, které se týkají problémů kázně, se kterými se u našich aktivit setkáváme. Dotazník má 17 otázek a odpovídá se převážně kroužkováním. Prosím Vás tedy o zakroužkování odpovědí a důkladné přečtení otázek. Zodpovídání dotazníku by Vám nemělo zabrat více než 8 minut.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku co nejpoctivěji, jelikož tyto problémy řeší většina z nás a já bych byla ráda, kdyby byl můj výzkum opravdu založený na pravdě. Zároveň Vás chci ujistit, že dotazník je absolutně anonymní a nic z toho, co uvedete, nebude použito proti Vám. Pokud by vás výsledky mého výzkumu zajímaly, ráda Vám je poskytnu.

S pozdravem a vděčností

Nela Mansfeldová

Pedagogika volného času

Technická univerzita v Liberci

1) U jakého pohlaví účastníků pozorujete častěji nekázeň?

- chlapci
- dívky
- průměrně stejně u obou pohlaví
- nemohu posoudit (*máte v oddíle pouze chlapce apod.*)

2) S jakým typem nekázně se setkáváte u Vašich pionýrských aktivit nejčastěji?
(Zakroužkujte max. 5 nejčastějších)

1. drzost	9. pomluvy
2. vulgárnost	10. fyzické násilí
3. vandalismus	11. svalování viny na druhé
4. šikana	12. úmyslné bojkotování práce
5. krádež	13. porušování řádu a pravidel
6. konzumace drog a alkoholu	14. sexuální projevy
7. kouření	15. jiné (prosím doplňte)
8. lhaní	

3) Bližší popište (vysvětlete) jeden z výše uvedených typů nekázně. (Např. se kterým se nejčastěji setkáváte, přijde Vám nejzávažnější, nejčastěji ho řešíte apod.)

.....

.....

.....

.....

4) Které z níže uvedených projevů nekázně, považujete za nejvíce závažné? (Zakroužkujte max. 5 nejzávažnějších)

1. drzost	7. kouření
2. vulgárnost	8. lhaní
3. vandalismus	9. pomluvy
4. šikana	10. fyzické násilí
5. krádež	11. svalování viny na druhé
6. konzumace drog a alkoholu	12. úmyslné bojkotování práce

13. porušování řádu a pravidel

15. jiné (*prosím doplňte*)

14. sexuální projevy

.....

.....

5) Je porušování kázně hlavním problémem, který při Vašich aktivitách řešíte?

• ano

• ne

6) Setkáváte se s nekázní spíše u jednodenních aktivit (jako jsou schůze oddílu, výlety....), nebo spíše u pobytových, popř. vícedenních akcí?

• spíše u vícedenních akcí

• spíše u jednodenních aktivit

• u obou stejně

• nemohu posoudit (*účastním se pouze vícedenních akcí apod.*)

• jiné (*prosím doplňte*)

.....

.....

7) Jak moc pozorujete u Vašich jednodenních aktivit nekázeň? (*Zakroužkujte pouze jednu možnost*)

• velmi často

• často

• občas

• zřídka

• vůbec ne

• nemohu

posoudit (*účastním se
pouze vícedenních
akcí apod.*)

8) Jaké ukáznující prostředky nebo tresty, nejvíce používáte při Vašich aktivitách k řešení nekázně? (*Zakroužkujte max. 5 nejčastějších*)

1. fyzické tresty formou cviku (kliky, dřepy, běh)
2. přerušení řeči
3. prodloužený pohled do očí
4. mimika (zamračení, zavrtění hlavy apod.)
5. položení otázky týkající se pravidel, či jiné věci, která se právě probírá
6. zadání úkolu navíc
7. změna v tónu hlasu / hlasitosti hlasu
8. okřiknutí jednotlivce
9. okřiknutí všech
10. domluva
11. ohlášení účastnickova chování rodičům
12. fyzické tresty (pohlavky apod.)
13. napomenutí v dané chvíli
14. jiné (*prosím doplňte*)

.....

9) Jak často pozorujete nekázeň u Vašich vícedenních a pobytových akcí? (*Zakroužkujte jednu možnost*)

- velmi často • často • občas • zřídka • vůbec ne • nemohu
 posoudit (účastním se
 pouze jednodenních
 akcí apod.)

10) Jaké ukázněující prostředky nebo tresty, Vám připadají nejúčinnější z hlediska nápravy chování? (*Vyberte max. 5 nejčastějších*)

1. fyzické tresty formou cviku (kliky, dřepy, běh)

2. přerušení řeči
3. prodloužený pohled do očí
4. mimika (zamračení, zavrtění hlavy apod.)
5. položení otázky týkající se pravidel, či jiné věci, která se právě probírá
6. zadání úkolu navíc
7. změna v tónu hlasu / hlasitosti hlasu
8. okřiknutí jednotlivce
9. okřiknutí všech
10. domluva
11. ohlášení účastníkového chování rodičům
12. fyzické tresty (pohlavky apod.)
13. napomenutí v dané chvíli
14. jiné (*prosím doplňte*)

.....

11) Je nějaký níže uvedený typ nekázně, se kterým jste se při svých aktivitách nese-
tkal(a)?

1. drzost	9. pomluvy
2. vulgárnost	10. fyzické násilí
3. vandalismus	11. svalování viny na druhé
4. šikana	12. úmyslné bojkotování práce
5. krádež	13. porušování řádu a pravidel
6. konzumace drog a alkoholu	14. sexuální projevy
7. kouření	15. jiné (<i>prosím doplňte</i>)
8. lhaní	

12) Někdy už napomínání a domluva při kázeňských problémech nestačí a jako každému, nám občas tzv. ujedou nervy. Stalo se Vám někdy, že jste použil(a) ukáznující prostředky (různé tresty apod.), kterých jste později litoval(a), nebo si uvědomil(a), že nebyly na místě?

- ne
- ano (*prosím doplňte*)

.....

13) Setkal(a) jste se s nějakým neobvyklým, či závažným porušením kázně u našich aktivit či akcí?

- ne
- ano (*prosím uveďte*)

.....

14) Při aktivitách a akcích se můžeme setkat s porušováním kázně nejen u dětí, ale i u pionýrských dobrovolníků (vedoucí, praktikanti....). Uveďte na škále, jak moc se u Vás a Vašich aktivit či akcí, vyskytuje nekázeň pionýrských dobrovolníků? (*Zakroužkujte pouze jednu možnost*)

Velmi často 1 2 3 4 vůbec ne • nemohu
posoudit

15) Máte nějaký ověřený způsob (trik), kterým zklidňujete nekázeň u dětí? Popřípadě, jaký typ nekázně tím řešíte?

.....
.....
.....

16) Jste?

- žena

- muž

17) Jakou zastáváte v organizaci Pionýr a při jeho aktivitách funkci?

- hlavní vedoucí
- vedoucí
- praktikant (instruktor)
- hospodář
- zdravotník
- pomocná síla
- jiné (*prosím uveďte*)

.....

Zde je prostor pro Vaše názory, připomínky a pro to, co by jste rádi zmínili k této problematice a co jste v dotazníku nenašli.

.....

.....

.....

.....

.....

Mockrát děkuji za obětování Vašeho času při vyplňování dotazníku a za vaše odpovědi, připomínky, názory a zkušenosti. Bez Vašeho úsilí, práce a času, by má bakalářská práce šla dokončit opravdu těžce. Proto Vám moc děkuji za pomoc a doufám, že se s kázeňskými problémy u našich malých pionýrů budeme setkávat co nejméně.